

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Olof Pålsson

Aktiebolagets syfte

En analys av vinstsyftet och alternativa syftes-
bestämmelser i ljuset av CSDD-direktivet

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Per Samuelsson

Termin: HT23

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	5
Förord.....	6
Förkortningar.....	7
1 Inledning.....	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Syfte och frågeställning.....	9
1.3 Avgränsningar	9
1.4 Metod.....	10
1.5 Material.....	11
1.6 Forskningsläge.....	12
1.7 Disposition.....	13
2 Verksamhetssyftet i historisk belysning.....	15
2.1 Inledning.....	15
2.2 Allmänt om verksamhetssyftet.....	15
2.3 Den tidiga aktiebolagsrätten.....	15
2.4 1848 års aktiebolag.....	16
2.5 1895 års aktiebolag.....	16
2.6 1910 års aktiebolagslag	17
2.7 1944 års aktiebolagslag	18
2.8 1975 års aktiebolagslag	19
2.9 2005 års aktiebolagslag	20
2.10 Kommentarer	21
3 Allmänt om beslutsfattande i aktiebolag	23
3.1 Bakgrund	23
3.2 Allmänt om aktiebolaget	23
3.3 Privata och publika bolag.....	24
3.4 Bolagsordningen.....	25
3.5 Verksamhetsföremål.....	25
3.6 Verksamhetssyfte	26
3.6.1 Allmänt.....	26
3.6.2 Innebörden av vinst.....	27
3.6.3 Sidorestriktioner för vinstsyftet.....	30
3.6.4 Vinstsyftets realiserande	30
3.6.5 Rättsverkningar av syftesstridiga beslut.....	31
3.6.6 Tillåtna värdeöverföringar i strid med vinstsyftet.....	32

3.7	Aktiebolagets förvaltning	33
3.7.1	Inledning	33
3.7.2	Bolagsstämma	33
3.7.3	Styrelse	34
3.7.4	Verkställande direktör	35
3.8	Beslutsfattande i stora aktiebolag	35
3.8.1	Bakgrund	36
3.8.2	Grunden till intressekonflikter	36
3.8.3	Principal agentteori	37
3.9	Kommentar	39
4	Samhällsfunktion och bolagsstyrning	41
4.1	Inledning	41
4.2	Den traditionella aktieägarmodellen	41
4.3	Intressentmodeller	43
4.4	Kommentar	45
5	EU:s direktiv	47
5.1	Inledning	47
5.2	Bakgrund	48
5.3	Artikel 25 och 26 om styrelseledamöters ansvar	49
5.4	Studien om företagsledamöters aktsamhetsplikt	51
5.4.1	Bakgrund	51
5.4.2	Studien	51
5.5	Debatt i doktrin	53
5.5.1	Beate Sjøfjell	53
5.5.2	Jesper Lau Hansen	54
5.6	Kommentar	55
6	Sammanfattande kommentar och slutsats	56
6.1	Sammanfattning	56
6.2	Varför förändring?	57
6.3	Konsekvenserna av en syftesförändring	58
6.4	Avslutande ord	59
	Källförteckning	61

Summary

Chapter 3, Section 3 of the Swedish Companies Act states that if a company's purpose is not intended to generate profits for the shareholders, it must be stated in the articles of association. Thus, profit in dubio applies to Swedish companies. For most Swedish companies, the purpose is profit.

This means that decision-makers in Swedish limited liability companies are obliged to justify all decisions in the company based on profit. Profit as a purpose is motivated by ensuring the supply of risk capital as it protects the shareholders' investments.

This can be compared to the EU CSDD-Directive, which is expected to be adopted in 2024. The Directive introduces purposes other than profit for the management to consider, such as sustainability and human rights. The multiple provisions are seen as an important component to stop companies, in their pursuit of profit, from disadvantaging other stakeholders by for example acting in an environmentally destructive way. The directive thus entails a change in the Swedish purpose provision.

This paper therefore investigates the effects of such a change and whether these effects are desirable or not. The comparison between *de lege lata* and *de lege ferenda* presents the underlying shareholder models that have influenced the Swedish regulations as well as the directive.

The comparison shows that the strength of profit as a purpose lies in ensuring a good allocation of capital in the market. By giving shareholders the right to any residual profits, they are motivated to monitor management to make resource-efficient decisions. This ultimately benefits society through efficiency improvements and technological progress.

This benefit would be threatened by a change of purpose, as the primary effect would be to shift power from shareholders to management. A management team that can justify decisions on multiple grounds will be more difficult to hold accountable and will therefore be able to gain personal benefits at the expense of the company and its shareholders. At the same time, there is no guarantee that they will act in a more environmentally friendly way.

Thus, a change of purpose entails many risks and there are good reasons to maintain *de lege lata*.

Sammanfattning

I aktiebolagslagens 3 kap. 3 § stadgas att om ett bolags verksamhet inte syftar till att ge vinst till aktieägarna, ska detta anges i bolagsordningen. Således gäller vinst in dubio för svenska bolag, vilket också är syftet för den stora majoriteten av svenska bolag.

Detta medför att beslutsfattare i svenska aktiebolag är skyldiga att motivera alla beslut i bolaget utifrån vinst. Vinstsyftet motiveras av att tillförsäkra tillgången av riskkapital eftersom det utgör ett skydd för aktieägarnas kapital.

Den svenska regleringen kan jämföras med EU:s CSDD-direktiv, som väntas klubbas igenom nästa 2024. I direktivet introduceras andra syften än vinst för en företagsledning att beakta, exempelvis hållbarhet och mänskliga rättigheter. De multipla bestämmelserna ses som en viktig komponent för att stoppa att företag i sin strävan efter vinst missgynnar andra intressenter genom att exempelvis agera miljöförstörande. Direktivet innebär därmed en förändring av den svenska syftesbestämmelsen.

I detta arbete utreds därför effekterna av en sådan förändring och även huruvida dessa effekter är önskvärda eller ej. I jämförelsen mellan de lege lata och de lege ferenda presenteras de bakomliggande aktieägarmodellerna som influerat den svenska regelverket respektive direktivet.

Jämförelsen visar att vinstsyftets styrka ligger i att tillförsäkra en god kapitalallokering på marknaden. Genom att aktieägare ges rätt till eventuell uppkommen vinst, motiveras dessa att övervaka bolagsledningen att fatta resurseffektiva beslut. Detta gynnar i slutändan hela samhället genom effektiviseringar och tekniska framsteg.

Denna fördel skulle hotas genom en syftesförändring, eftersom den primära effekten av detta skulle bli att makt förflyttas från aktieägare till bolagsledningen. En bolagsledning som kan motivera beslut utifrån flera grunder blir svårare att klandra och har därför möjlighet att tillskansa sig personliga fördelar, på bolaget och ägarnas bekostnad. Samtidigt finns inga garantier på att ledningen kommer agera mer miljövänligt.

Således för en syftesförändring med sig många risker och det finns därmed goda skäl att bibehålla de lege lata.

Förord

Med inlämnandet av det här arbetet avslutar jag min studietid i Lund. Efter fem år på juristprogrammet är ett par tack på sin plats.

Först och främst vill jag tacka min handledare Per Samuelsson för givande diskussioner och ovärderliga synpunkter på arbetet.

Jag vill även rikta ett stort tack till alla vänner jag lärt känna under juristprogrammet. Ni har verkligen förgyllt studietiden och givit mig minnen för livet.

Till min familj, i synnerhet mamma som bistått med värdefull korrekturläsning och språkliga kommentarer under hela studietiden, vill jag också rikta ett varmt tack.

Lund, januari, 2024

Olof Pahlsson

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
CSDD-direktivet	Corporate sustainable due diligence directive
CSR	Corporate Social Responsibility
DCF	Discounted Cash Flow
EU	Europeiska unionen
EUR	Euro
FI	Finansinspektionen
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
NGO	Non-governmental organization
NTS	Nordisk Tidsskrift for Selskabsret
R&D	Research and development
SAS	Samtliga aktieägares samtycke
VD	Verkställande direktör

1 Inledning

1.1 Bakgrund

”The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits”.¹ Citatet är taget ur en välkänd artikel från New York Times Magazine skriven av den amerikanske ekonomen Milton Friedman och beskriver kärnfullt Friedmans syn företagsansvar och bolagsstyrning. I den internationella debatten finns dock åsikter rakt motsatta till Friedmans, som i stället menar att företag bör ta ett större samhällsansvar.² De senaste decennierna har frågan om företagens samhällsansvar diskuterats frekvent, som i grund och botten handlar om vitt skilda åsikter kring synen på aktiebolagets fundamentala syfte.³

Med det överhängande hotet från klimatförändringar ställs krav på stora företag, som representerar betydande ekonomisk makt, att ansvarsfullt leda sin verksamhet med respekt för miljö och sociala rättigheter. Näringslivet och i synnerhet stora företag har dessutom ett väldigt lågt förtroende hos allmänheten, vilket föranlett att lagstiftaren undersökt möjligheten att ålägga dessa mer långtgående förpliktelser.⁴

Detta sker särskilt på det unionsrättsliga planet, där ett intensivt arbete pågår för att motarbeta klimatförändringar och möjliggöra en hållbar affärsverksamhet.⁵ Nästa stora lagstiftningsakt som väntas introduceras på området kommande år är CSDD-direktivet, det vill säga Corporate sustainability due dilligence directive.⁶ Direktivet introducerar i sin nuvarande form andra syften än vinst för en företagsledning att beakta. Närmare bestämt ska ett bolag syfta till att ge vinst samtidigt som hållbarhetsaspekter och mänskliga rättigheter iakttas.⁷

Detta väcker ett stort antal frågor för svenskt vidkommande. I svensk rätt stadgas huvudregeln i 3 kap. 3 § ABL att ett bolags syfte är att ge vinst åt aktieägarna om inget annat anges i bolagsordning. Denna norm genomsyrar alla beslut som fattas i ett aktiebolag. Syftar ett beslut inte till att ge vinst åt aktieägarna är det därför som huvudregel inte heller tillåtet.⁸

¹ Se Friedman (1970).

² Se exempelvis Sjäfjell (2009).

³ Se Samuelsson (2005) s. 461.

⁴ Se SOU 2004:47.

⁵ Se Frydinger (2023) för en framställning av den unionsrättsliga regleringen.

⁶ Se Förslag till Europaparlamentet och Rådets direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937.

⁷ Se artikel 25 CSDD.

⁸ Se närmare om vinstsyftets betydelse i avsnitt 3.6.

Vid första anblick innebär därför direktivets införlivande en kollision med den svenska synen på bolagsstyrning och en förändring av en av den svenska aktiebolagsrättens mest centrala principer. Detta ställer frågor kring huruvida svensk reglering är otillfredsställande och i så fall på vilka grunder. Dessutom är det av intresse att undersöka vilka motiv som föranledde EU-regleringen och vilka effekter den föreslagna ändringen kan tänkas få.

På ett större plan aktualiserar direktivet även mer teoretiska frågor knutna till aktiebolagets natur och dess funktion i samhället. Vems intressen ska aktiebolaget tillgodose och hur ska bolaget tillgodose dessa intressen på bästa sätt? Detta är några av frågorna som detta arbete ämnar besvara.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att undersöka vilka effekter som alternativa syftesbestämmelser kan medföra och huruvida dessa är önskvärda. Detta görs med utgångspunkt i de ändringar som föreslås i EU:s direktiv, det vill säga ett införande av multipla syften. För att tillgodose syftet ämnar uppsatsen besvara följande frågeställning:

- Vilka effekter innebär en förändring av vinstsyftet genom införandet av multipla syftesbestämmelser för svenska aktiebolag och är en sådan förändring önskvärd?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen syftar till att undersöka aktiebolagets verksamhetssyfte. Som kommer att presenteras i avsnitt tre är verksamhetssyftet främst av betydelse för beslutsfattande i aktiebolaget. Därför inriktas uppsatsen på regleringen kring denna och utelämnar därför en stor del av annan aktiebolagsrättslig lagstiftning. Borgenärsskyddsregler, generalklausulerna och annan reglering som inte har direkt inverkan på verksamhetssyftet berörs därmed inte.

I fråga om CSDD har flera avgränsningar ansetts nödvändiga. För det första reglerar direktivet som namnet avslöjar främst frågor kring företags due diligence. Dessa är för uppsatsens syfte inte relevanta och kommer därför inte beröras. I stället fokuseras uteslutande på artikel 25 och 26 som rör styrelseledamöters aktsamhetsplikt.

För det andra kan konstateras att direktivet är synnerligen omdebatterat och debatten är inte begränsad enbart till frågor kring bolagsstyrning.⁹ Direktivet har också kritiserats utifrån aspekter som exempelvis brott mot den EU-

⁹ Se Hansen m.fl. (2022) s. 7.

rättsliga subsidiaritetsprincipen.¹⁰ För frågan om en syftesförändring för svenska aktiebolag är denna kritik ointressant och kommer därför inte att beröras.

För det tredje riktar CSDD i sitt tillämpningsområde in sig på stora företag.¹¹ Den svenska aktiebolagslagen reglerar allt från enmansföretag till företagsjättar som Volvo AB. Naturligtvis skiljer sig beslutsfattande åt beroende på bolagets storlek, samt huruvida dess aktier är noterade eller inte. Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka en förändring av syftesbestämmelsen med anledning av CSDD, faller beslutsfattande i mindre bolag därför utanför ramen för uppsatsens syfte. Redogörelsen för beslutsfattande i aktiebolag kommer därför uteslutande fokusera på stora bolag och lämna beslutsfattande i mindre bolag utanför.

1.4 Metod

Uppsatsen avser att redogöra för huruvida en förändring av rådande aktiebolagsrättsligt syfte är önskvärt. För att besvara frågeställningen krävs därför en jämförelse mellan de lege lata och de lege ferenda, där eventuella fördelar och nackdelar kan vägas mot varandra. För att kunna göra en tillfredställande jämförelse har det varit nödvändigt att fastställa vad som enligt svensk aktiebolagsrätt utgör gällande rätt och vad som utgör den föreslagna förändringen enligt CSDD.

Därav har en rättsdogmatisk metod använts. Genom användningen av den rättsdogmatiska metoden har allmänt accepterade rättskällorna som lagstiftning, rättspraxis, förarbeten och juridiska avhandlingar undersökts för att utröna vad som utgör gällande rätt. Rättskällorna har utvärderats och använts i enlighet med rättskällevärdet där författning har högst formell auktoritet, följt av prejudikat och förarbeten.¹² Således har i första hand svar sökts i lagtexten, därefter i prejudikat och förarbeten. I den mån svar inte har kunnat hittas i rättskällor ovan har doktrin, som har en betydligt svagare ställning i rättskällevärdet, beaktats.¹³

Vid användning av doktrin har därför iakttagits att rättskällan enbart har ett värde i den mån styrkan i de argument som framförs har en förmåga att övertyga.¹⁴ I arbetet lyfts flera aktörer fram för att visa på den rättsvetenskapliga debatten kring aktiebolagets syfte, för att därefter kunna väga argumenten mot varandra för att fastställa vilken tolkning av gällande rätt som bör råda. Inom särskilda frågor, som innebörden av vinstsyftet enligt svensk rätt, finns

¹⁰ Ibid.

¹¹ Se Schmauch (2023) s. 178.

¹² Se Sandgren (2021) s. 48.

¹³ Se Sandgren (2021) s. 48; Kleineman s. 28.

¹⁴ Ibid.

det en tydlig majoritetsuppfattning. Detta faktum har inte givits någon auktoritativ grund i sig, utan auktoriteten har i stället grundat sig i logiken i argumenten som framförs och argumentens förmåga att övertyga.

1.5 Material

Materialet som används för att beskriva gällande rätt består sammantaget, som beskrivits ovan, av rättskällor som lagtext, förarbeten, praxis och doktrin.

I presentationen av syftesbestämmelsens historia, samt den nuvarande regleringen kring syftet och beslutsfattande i bolag, har först och främst lagtext använts för redogörelsen. Kring den äldre, utdaterade lagtexten har till stor del äldre motiven som låg till grund för lagen använts för att i presentationen visa på lagstiftarens intentioner och motiveringar. Dessa används främst i syfte att visa den historiska utvecklingen av syftesbestämningen för att ge läsaren en bakgrund till denna.

Förarbetena till 1975 års aktiebolagslag, och i viss mån även 1944 års lags, har fortfarande stort rättskällevärde.¹⁵ Därför syftar den berörda framställningen, förutom att visa den historiska utvecklingen, att belysa syftesbestämmelsens nuvarande betydelse, då uttalanden som görs fortfarande är av vikt för rättstillämpningen.

Något som också bör fästas uppmärksamhet vid ett arbete som tillägnar ett kapitel åt förarbetets- och motivuttalanden är den inbördes vikten av olika typer av förarbetsuttalanden. Lehrberg har på temat framfört att det finns en inbördes ordning där utskottsuttalanden rankas högst, följt av proposition, lagrådsyttrande med mera.¹⁶

Detta är dock inte ensamt styrande, utan rättskällevärdet styrs också till stor del av hur utförligt formulerade de är och vilken kvalitet de besitter.¹⁷ Detta synsätt har tillämpats vid urvalet av förarbetsuttalanden. De stycken som presenteras från förarbeten är primärt de som utförligt och elegant säger någonting av värde för syftesbestämmelsen.

Framställningen av den svenska regleringen kring beslutsfattandet i aktiebolag som presenteras i avsnitt tre använder som utgångspunkt lagtexten och dess förarbeten för framställningen, men till en övergripande del även doktrin för att förklara innebörden av lagtexten. Framför allt vid redogörelsen av

¹⁵ Se Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551), kommentar till rubrik, Karnov (JUNO) (besökt 2023-12-11).

¹⁶ Se Lehrberg (2022) s. 160.

¹⁷ Se Lehrberg (2022) s. 161.

syftesbestämmelsen, vars innehåll är tämligen sparsmakat har doktrin till stor del använts för att fastställa vad som utgör gällande rätt.

Vid användningen av doktrin har som nämntes i avsnitt 1:4 dess relativt svaga position i rättskällevärdet beaktats, framför allt det faktum att den saknar auktoritativ betydelse, och således värderats utifrån styrkan i de argument som framförts.¹⁸ Urvalet av doktrin har gjorts omsorgsfullt och enbart de mest framträdande bidragen har givits utrymme i uppsatsen.

Det samma gäller för avsnitt fyra där de bakomliggande aktieägarmodellerna introduceras. Här faller det sig naturligt att presentera modellerna utifrån deras grundare, samtidigt som andra redogörelser av modellerna från doktrin också används.

Presentationen av CSDD använder sig huvudsakligen av de studier och rapporter som utgjort underlag till bestämmelserna om företagsledningens ansvar. För att visa den pågående debatten kring direktivet lyfts även uppfattningar från doktrin fram från den EU-rättsliga debatten. Denna är synnerligen omfattande och innefattar bidrag i form av böcker och artiklar av meriterade författare från i princip samtliga medlemsstater. För redogörelsen har således den stora utmaningen varit att göra ett ändamålsenligt urval för ett arbete av denna storlek.

Därför har för uppsatsen två i debatten framträdande bolagsrättsliga akademiker valts ut. Jesper Lau Hansen, professor i Financial Markets Law, verksam vid Köpenhamns universitet som företrädare för den traditionella aktieägarmodellen. För den intressentorienterade modellen lyfts Beate Sjäfjell fram, professor i bolagsrätt verksam vid Oslo universitet. De båda har valts ut framför allt utifrån deras involvering i debatten, där de båda varit aktiva i Oxfords Universitets debattserie.

1.6 Forskningsläge

Inom rättsvetenskapen berörs vinstsyftet av flera bolagsrättsliga akademiker, men vanligtvis inte särskilt utförligt. Ofta stannar redogörelsen vid ett kort konstaterande på några meningar. Möjligtvis är detta på grund av att den stundtals beskrivits som en i princip sanktionslös norm och att en närmare redogörelse därför skulle vara ointressant.¹⁹

En som däremot berört vinstsyftet utförligt i flertalet framställningar är Per Samuelsson, professor vid Lunds universitet. Samuelsson har tillsammans med Clas Bergström i ”Aktiebolagets grundproblem” redogjort för vinstsyftet och även andra bolagsstyrningsmodeller. I flera juridiska artiklar har han

¹⁸ Se Kleineman (2018) s. 28; Lehrberg (2022) s. 203; Sandgren (2021) s. 48.

¹⁹ Se Ohlsson (2012) s. 6.

dessutom i detalj redogjort för djupare frågor kring konkurrerande bolagssyften samt värdet av vinst för aktiebolaget. Som en av de främsta inom området har hans arbete getts stort utrymme i uppsatsen.

Daniel Stattin, professor vid Uppsala universitet bör också nämnas. Hans arbete ”Aktiebolagets funktion” beskriver till stor del de ämnen som uppsatsen berör och arbetet hänvisas därför flitigt till i uppsatsen. Hans uppfattning skiljer sig på flera punkter från Samuelssons, varför det för framställningen varit intressant att visa på alternativa tolkningar av vinstsyftet för att nyansera framställningen.

För presentationen av den ekonomiska teoribildningen har Michael C. Jensens arbete varit till stor hjälp. Jensen var professor i ekonomi, nu emeritus, vid Harvarduniversitet och är särskilt inflytelserik inom framför allt agentproblematik.

Vad gäller redogörelsen för den intressentbaserade aktieägarmodellerna har Edward R. Freeman och framför allt Beate Sjämfjells arbeten använts flitigt. Freemans anses av många vara fadern för den intressentbaserade aktieägarmodellerna, varför det är naturligt att han ges utrymme i arbetet. Sjämfjell är en av de mest framträdande förespråkarna för en intressentbaserad aktieägarmodell, speciellt i den EU-rättsliga debatten, varför hennes arbete till stor del fått representera intressentmodellerna i framställningen.

1.7 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i fem efterföljande kapitel. Dessa kapitel, med undantag för kapitel 6, avslutas genomgående av ett avsnitt titulerat ”Kommentar”, där innehållet i kapitlet analyseras och kommenteras kort. Uppsatsen analyseras därmed löpande.

Det förekommer även egna kommentarer kring rättsläget från uppsatsförfattaren i den redogörande delen. Vid dessa inslag framgår det tydligt att det är skribentens egna åsikter och tankar. De ska således inte förväxlas som ett uttryck för vad som faktiskt utgör gällande rätt, utan i stället författarens personliga uppfattning om rättsläget.

I avsnitt två görs en historisk tillbakablick av aktiebolagets och framför allt syftesbestämmelsens historia fram till idag. Avsnittet syftar till att bereda läsaren med en bakgrund till syftesbestämmelsen och lagstiftarens bakomliggande motiv, samt ge substans till analysen i senare kapitel.

Detta följs av kapitel tre där relevant aktiebolagsrättslig reglering som styr beslutsfattande i aktiebolag redogörs för. Aktiebolagets utmärkande drag presenteras för att ge läsaren förutsättningar att förstå hur syftesbestämningen samspelar med aktiebolagets beslutsfattande organ. Sedan redogörs

syftesbestämningen för i detalj. Principal agentteorin, som beskriver intressekonflikten i noterade bolag och dess inverkan på beslutsfattande, presenteras också.

I avsnitt 4 presenteras de bakomliggande bolagsstyrningsmodeller som härskar i Sverige och de som har influerat EU:s direktiv. Det vill säga den traditionella aktieägarmodellen och den intressentorienterade aktieägarmodellen. Därmed avslutar avsnitt 4 framställningen av de lege lata och redogörelsen för de lege ferenda tar vid.

Avsnitt 5 ämnar beskriva EU:s direktiv, vilket utgör nyhetsvärdet för arbetet. I avsnittet redogörs för direktivets tillkomst, samt den i doktrin efterföljande debatten.

Uppsatsen avslutas sedan i avsnitt 6 där framställningen kort sammanfattas och analyseras i syfte att besvara frågeställningen.

2 Verksamhetssyftet i historisk belysning

2.1 Inledning

Detta kapitel ämnar presentera syftesbestämmelsens historiska framväxt i Sverige. Som kommer redogöras för i avsnitt 3 är paragrafen relativt sparsmakat utformad. För att förstå den djupare innebörden av bestämmelsen får man därför i enlighet med rättskällevärdet vända sig till bland annat lagmotiv.²⁰

Eftersom uppsatsen syftar till att besvara frågor kring alternativa och multipla syften är det av intresse att undersöka vinstsyftets historiska framväxt. Genom att studera förarbetena och de motiveringar i ABL kring verksamhetssyftet erhålls dels en förståelse till varför bestämmelsen ser ut som den gör, dels en fingervisning om hur lagstiftaren ser på alternativa syftesbestämmelser. Även om de äldre motiven saknar rättskällevärde, fyller det syftet att presentera bestämmelsen för läsaren.

2.2 Allmänt om verksamhetssyftet

Verksamhetssyftet är det som genom bolagets beslutsfattning ska realiseras och ligga till grund för bedömningar av bolagsledningens handlande.²¹ I regel är det, om inget annat är angivet i bolagsordningen, att bereda aktieägarna med vinst.²² Därmed ålägger stadgandet ledningen att handla affärsmässigt och fatta kalkylerade beslut motiverade av vinst.²³ Syftets betydelse kan därmed inte underskattas då det genomsyrar varje beslut och agerar som ledstjärna för bolagsledningen, samt måttstock vid utvärdering av beslut. Nedan följer en presentation av dess historiska framväxt.

2.3 Den tidiga aktiebolagsrätten

Aktiebolaget har sina anor redan från medeltiden, men kom att få större betydelse under 1600-talet när de stora handelskompanierna verkade i England, Nederländerna och Frankrike.²⁴ Handelskompaniernas verksamhet, som bestod av skeppsburen handel kontinenterna emellan, var synnerligen riskfylld och kapitalkrävande. Samtidigt som den var riskfylld, var den också mycket lönsam. Risktagande möjliggjordes genom att finansiärer gick in med pengar där de enbart svarade för sin egen insats genom de andelar de köpte. Det fanns således inget personligt betalningsansvar. Tillsammans med löftet om rätt till

²⁰ Se avsnitt 1.4 för redogörelse om rättskällevärdet.

²¹ Se Samuelsson (2005) s. 464; Åhman (1997) s. 677.

²² Se 3 kap. 3 § ABL.

²³ Se Samuelsson (2005) s. 464.

²⁴ Se Smiciklas (2006) s. 46.

eventuell vinst om företaget var lyckat, möjliggjordes ansamling av riskkapital till stora handelsprojekt.

200 år senare, under 1800-talet, växte den moderna aktiebolagsrätten fram i Europa.²⁵ Genom den industriella revolutionen ställdes krav på kostsamma maskiner som möjliggjorde lönsam industriverksamhet. Precis som tidigare behövdes återigen riskkapital för att möjliggöra potentiellt lönsam verksamhet. Likt då krävde finansiärerna även här att enbart svara för sin kapitalinsats, för att undvika personlig konkurs ifall företaget gick dåligt.²⁶ Under den senare delen av 1800-talet fick industrialismen även sitt genomslag i Sverige, vilket också är då som aktiebolagslagstiftning aktualiseras. I den följande framställningen presenteras aktiebolagslagen från 1848 fram till idag.

2.4 1848 års aktiebolag

1848 får Sverige sin första aktiebolagslag, en lag starkt inspirerad av sin franska motsvarighet.²⁷ Aktiebolagsformen existerade redan innan lagens tillkomst, men då under regleringen för statsprivilegierade handelskompanier.²⁸ På grund av det nära förhållandet med staten som beviljade privilegium för verksamheten följde också aktiebolagen speciallagstiftning från regeringen.

Som grund till initiativ till lagen angavs behovet av att skilja på aktiebolag och bolag enligt handelsbalkens femtonde kapitel, där bolagsmännen var solidariskt ansvariga för bolagets förbindelser.²⁹ I nämnda kapitel hittas bland de tidigaste spåren till en syftesbestämmelse, nämligen att verksamhet för gemensam ekonomisk vinst utgör bolagets kännetecken.³⁰ 1848 års aktiebolagslag var knapphändig i sina bestämmelser och hade ingen uttrycklig syftesbestämmelse.

2.5 1895 års aktiebolag

Det skulle dröja nästan 50 år innan nästa aktiebolagslag trädde i kraft. Denna präglades till stor del av de stora stridigheter som då rådde mellan arbetsgivare och arbetstagare.³¹ Industriella revolutionen hade medfört skapandet av en ny arbetarklass som organiserade sig genom fackföreningar för att tillgoda sina rättigheter. Således behövdes en ny reglering.

Lagen saknar syftesbestämmelse, men i förarbetet ges uttalanden relaterade till aktiebolagets syfte. Det resoneras av lagstiftaren att aktiebolaget som

²⁵ Se Smiciklas (2006) s. 47.

²⁶ Ibid.

²⁷ Se Smiciklas (1989) s. 52.

²⁸ Se Smiciklas (1989) s. 51.

²⁹ Se prop. 1847/48:56 s. 6.

³⁰ Se Montgomery (1870) s. 79–80.

³¹ Se prop. 1895:6 s. 121.

associationsform varit samhället till gagn genom att samla det lediga kapitalet och rikta det till det projekt där det för tillfället är fördelaktigast.³² Detta möjliggjorde tillkomsten av en mängd olika allmännyttiga företag, som på grund av sin storslagenhet och därmed förknippad risk inte kunnat komma till stånd utan tillgången av riskkapital. Dessa företag har mångdubblat arbetstillfällena och således har inte enbart de som tillförde kapital gynnats, utan också de allmänna.³³

Distinktionen att aktiebolag är en förening av kapital och inte av personer framhålls också i förarbetena.³⁴ Det anges att aktieägare får anses ha förvärvat sina aktier i syfte att bereda sig högsta möjliga avkastning på sitt kapital och saknar därför intresse i bolagets angelägenheter förutom det som har sin grund i det berörda syftet, det vill säga vinst.³⁵

I förarbetet resoneras kring vilka komplikationer detta medför. Framför allt betonas att eftersom aktieägarna saknar intresse i bolagets angelägenheter i den mån det inte berör rätten till deras vinst avskärmas dessa från arbetarna. Detta opersonliga förhållande som kännetecknar aktiebolaget skapar därför en motsättning arbetstagare och aktieägare emellan, där båda parter känner en likgiltighet gentemot varandra.³⁶ Motsättningen förstärks ytterligare av de stora olikheterna i levnadsvillkor parterna emellan. Därför kan det inte anses förvånande att en arbetare tillgriper varje medel för att tillskansa sig fördelar som förhöjd lön, minskad arbetstid etcetera. I förarbetet resoneras vidare hur denna motsättning ska lösas, där det bland annat föreslås att arbetare i viss mån ska få ta del av vinsten i företaget i större utsträckning.³⁷

2.6 1910 års aktiebolagslag

1910 års aktiebolagslag fokuserar främst på skydd för allmänheten och minoritetsaktieägare. Som ett led i minoritetsskyddet introduceras även en syftesbestämmelse. I lagen har den en tydlig karaktär som skyddsregel där det stadgas att om bolagets syfte är annat än vinst, ska detta anges i stiftelseurkund och bolagsordning.³⁸ I doktrin har framförts att bestämmelsen syftat skydda aktieägarna, eftersom ett annat syfte måste meddelas aktieägarna (genom att de blir underkunniga) och därmed får de möjlighet att vidta åtgärder.³⁹

³² Se prop. 1895:6 s. 115 justitierådet Herslows yttrande.

³³ Ibid.

³⁴ Se prop. 1895:6 s. 117.

³⁵ Ibid.

³⁶ Se prop. 1895:6 s. 118–122.

³⁷ Se prop. 1895:6 s. 121.

³⁸ Se 1910 års aktiebolagslag 6 och 17 §§.

³⁹ Se Stattin (2021) s. 253–254.

I lagens 55 § stadgas även uttryckligen att bolagsstämman inte får förfoga över bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar, som uppenbarligen är främmande för bolagets verksamhet. Dock lämnas möjlighet att använda tillgångar till allmännyttiga ändamål i de fall summan av tillgångarna som ges i förhållande till bolagets ställning är av ringa betydelse.

2.7 1944 års aktiebolagslag

1932 rasar tändstickskungen Ivar Kreugers finansimperium samman. Kollapsen blottade flera brister i 1910 års aktiebolagslag som föranledde ett intensivt lagstiftningsarbete för att åtgärda dessa. Detta mynnade ut i 1944 års aktiebolagslag, som bland annat innebar ny reglering kring koncernredovisning och aktiekapitalet.⁴⁰

I lagen stadgas att om bolagets verksamhet ej syftar till att bereda aktieägarna med vinst, ska det i bolagsordningen anges det alternativa syfte och även bestämmelse om användandet av eventuell vinst som uppkommer vid dess upplösning.⁴¹

I lagens förarbeten specificeras motiven bakom bestämmelsen. Det stadgas att enbart den gränsdragning mellan bolag som syftar till vinst och de som har andra syften innebär inte att de förstnämnda till varje pris ska fullfölja vinstsyftet.⁴² Dock är motiven tydliga med att de positiva sidoförpliktelser av social och ekonomisk natur som ett aktiebolag bör åläggas inte ska göras aktiebolagsrättsligt. I stället menar beredningen att positiva förpliktelser av social natur som exempelvis arbetarskydd bör göras genom lagstiftning på det sociala området.⁴³

Likaså bör företagens ekonomiska förpliktelser till samhället fastställas genom skattelagstiftning. Det lämnas dock en vidgad möjlighet gentemot tidigare aktiebolagslag att genom mindre summor, i strid med aktieägarnas vinstintresse, anslå medel till allmännyttiga ändamål.⁴⁴ I detta förtydligas att medel till sociala välfärdsanordningar för bolagets anställda inte innefattas.⁴⁵

Intressant i motiven är att det även anges att enbart det faktum att ett beslut är till skada för bolaget inte är grund nog att det ska kunna klandras. Det som krävs är i stället att det skett ett uppenbart förfogande av bolagets tillgångar i strid med bolagets verksamhetssyfte, vilket i regel är att bereda aktieägarna

⁴⁰ Se Smiciklas (1989) s. 54.

⁴¹ Se prop. 1944:5 s. 5 under 9 § 4 stycket.

⁴² Se SOU 1941:9 s. 295.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Se motsvarande 17 kap. 5 § i nu gällande aktiebolagslag.

⁴⁵ Se SOU 1941:9 s. 301.

med vinst.⁴⁶ Företagsekonomiskt skadliga beslut utgör därmed i sig inte grund för klander.⁴⁷ Detta stadgas också i lagens 76 och 91 §§. Härmed introduceras det så kallade uppenbarhetsrekvisitetet, som inte längre är kodifierad i ABL, men som likväl anses utgöra gällande rätt.⁴⁸

Den centrala vägledningen för om ett beslut är angripbart är i stället bolagets syfte. Om en majoritet i ett bolag med vinstsyfte därför fattar ett beslut som står i strid med detta är det möjligt att klandrat, oavsett om det avser att undanröja utdelningsbar vinst från aktieägarna eller förhindra uppkomsten av vinst i bolaget (exempelvis genom försäljning av tillgångar till bokfört värde).⁴⁹

Det betonas återigen att för att beslutet ska vara rättsstridigt krävs att det uppenbart är främmande från verksamhetens syfte.⁵⁰ Nial beskriver det som att verksamhetens syfte snävar av ställföreträdarnas befogenhet. Den avgränsningen får inte vara så snäv att bolagsorganens rörelsefrihet begränsas på sådant sätt att de inte på ett ändamålsenligt sätt kan driva och utveckla rörelsen. Samtidigt får den inte vara för allt för vid, för att kunna stoppa uppenbara överträdelser av syftet.⁵¹

2.8 1975 års aktiebolagslag

1975 års aktiebolagslag tillkom genom ett stort gränsöverskridande samarbete mellan de nordiska länderna.⁵² Reformen var enligt departementschefen framför allt en teknisk översyn av aktiebolagsrätten.⁵³ Det framförs i detta sammanhang att frågan om en utvidgning av lagstiftningen om de anställdas och de allmännas inflytande i aktiebolag föll utanför utredningens uppdrag. Det överlämnades därmed till framtida lagsstiftning att se över aktiebolagets samhällsfunktion.⁵⁴ Som diskuterats i avsnitt 1.5 har motiven till lagen fortfarande stort rättskällevärde.

I förarbetena till lagen diskuteras förhållandet mellan de anställda och aktieägarna i bolaget, samt de allmännas intresse i företagen.⁵⁵ Som grund för diskussionen nämns det att i den allmänna debatten aktualiserats att de allmänna

⁴⁶ Se SOU 1941:9 s. 296–297.

⁴⁷ Se SOU 1941:9 s. 300.

⁴⁸ Mer om uppenbarhetsrekvisitetet i 3.4.4.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Se Nial (1948) s. 61.

⁵² Se SOU 1971:15 s. 3.

⁵³ Se prop. 1975:103 s. 71.

⁵⁴ Se Smiciklas (1989) s. 56.

⁵⁵ Se SOU 1971:15 s. 113.

och de anställda borde få ta del av större information från bolagen och även få direkt inflytande över beslutsprocessen i bolaget.

I motiven anges att bakom aktiebolagslagens regler ligger tanken att aktiebolagens uppgift inte enbart är att främja aktieägarnas intressen, utan även att fylla en viktig funktion för befolkningens sysselsättning och försörjning, och i sin tur även för hela samhällsekonomin. Exempelvis ska aktiebolagen sysselsätta befolkningen med goda arbetsvillkor, producera nödvändiga varor för samhället och för export, samt bidra till samhället genom skatter och andra avgifter. För att kunna utföra denna uppgift på ett meningsfullt sätt krävs att aktiebolagen kan attrahera erforderligt kapital för driften och utvecklingen av verksamheten, samt att de får verka under sådana rättsliga regler som gör en lönsam rörelse möjlig.⁵⁶ Därför är det av central betydelse för det allmänna att aktiebolagslagen löser sin primära uppgift; Att göra aktiebolaget till en för ekonomisk verksamhet ändamålsenlig företagsform, vilket i sin tur gynnar både de anställda och de allmänna.⁵⁷

I motiven till den dåvarande syftesbestämmelsens paragraf (12 kap. 1 § 2 st.) anges precis som tidigare att vinstsyftet är centralt för att företagen ska kunna attrahera erforderligt kapital.⁵⁸ Detta eftersom de som möjliggör ett företags tillkomst genom tillskjutande av kapital med risken att förlora del eller hela sin insats om företaget går dåligt, gör det med löftet om rätten till del av vinsten i det fall företaget går bra. Utan rätten till vinst är det osäkert huruvida kapital skulle tillskjutas till företagen. Därför strider inte vinstsyftet mot stadgandet i inledningen om att företagen har viktiga uppgifter för hela samhällets intresse.⁵⁹

Genom 1975 års aktiebolag fasas uppenbarhetsrekvisitet ut ur lagen.⁶⁰ Bestämmelsen ansågs inte nödvändig, med motiveringen att eftersom syftet är angivet i bolagsordningen och denna är bindande för bolagsordningen uppstår redan här ett hinder för organen att vidta åtgärder främmande för bolagssyftet.

2.9 2005 års aktiebolagslag

De många ändringar som följde av 1975 års aktiebolag medförde att lagen förlorade delar av sin struktur och överskådlighet.⁶¹ Därför ansågs det nödvändigt med en reform för att åtgärda bristerna. Dessutom medförde Sveriges medlemskap i EU att lagstiftaren såg det nödvändigt att anpassa

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Se SOU 1971:15 s. 310.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Se prop. 1975:103 s. 382.

⁶¹ Se SOU 1995:44 s. 11.

aktiebolagslagen till EU-rätten. Sammantaget föranledde detta ändringar vilket resulterade i dagens aktiebolagslag.

I förarbetena diskuteras frågan om CSR i förhållande till vinstsyftet.⁶² Det framförs att den ökade internationaliseringen av företagslivet ställer krav på socialt ansvarstagande från företagens sida. Exempelvis genom att ansvara för verksamhetens konsekvenser för miljön och att ansvara för de anställdas situation.⁶³ Samtidigt som det fastslås att dessa frågor är av största vikt, poängteras också att de regeländringar som kan aktualiseras av sådana frågor anses falla utanför det rent aktiebolagsrättsliga området. Därför lämnas inte några förslag i anslutning till detta i propositionen.

2.10 Kommentarer

Vid en snabb anblick av aktiebolagslagens utveckling kan noteras att den präglats av samhällets utveckling och anpassat sig därefter. Efter att först ha tillkommit år 1848 för att tillgodose behovet av reglering kring den speciella företagsformen har den sen reformerats var gång samhällsutvecklingen fordrat det. Först under början av 1900-talet där Sverige utvecklats till ett industrisamhälle och intresset för det allmänna att börja spekulera i aktieinvesteringar ökade, vilket föranledde krav på ett starkare minoritetsskydd. Sedan, när Kreugerkraschen inträffade, påbörjades återigen ett reformarbete för att åtgärda brister inom exempelvis koncernredovisning.

Den nutida samhällsdebatten präglas av CSR och miljöfrågan i synnerhet. Företag representerar också i dagens samhälle en stor ekonomisk makt. Det är därför fullt naturligt att det i samhällsdebatten höjs röster för reformbehov, samt att lagstiftaren, som den gjort historiskt för aktiebolagslagen, ser över möjligheten för att reformera aktiebolagslagen i syfte att anpassa den till det nutida samhället.

I förarbetena till både nuvarande och föregående aktiebolagslag nämns CSR uttryckligen och dessutom betonas den stora vikten av den. Lagstiftaren har dock varit tydlig, redan i förarbetena till 1944 års aktiebolagslag, med att frågor kring företags sociala ansvar om miljö, arbetstagare och mänskliga rättigheter är något som faller utanför det direkt aktiebolagsrättsliga området.

I stället har lagstiftaren menat att de förpliktelser som bör åläggas aktiebolag angående CSR bör lagstiftas inom social lagstiftning. Detta eftersom man främst syftat till att möjliggöra att aktiebolaget kunnat tillgodose sin primära funktion. Det vill säga att göra aktiebolaget till en för ekonomisk verksamhet ändamålsenlig företagsform, vilket i sin tur gynnar både de anställda och de

⁶² Se prop. 2004/05:85 s. 219.

⁶³ Ibid.

allmänna. Denna ståndpunkt har sedan vidhållits i de senare motiven, i synnerhet i 1975 års motiv där företagens samhällsviktiga funktion lyfts.

Sammanfattningsvis kan därför följande konstateras. Lagstiftaren har varit tydlig med att aktiebolagets främsta uppgift inte bara är att tillgodose aktieägarintressen utan även att fylla en samhällsviktig funktion genom att bland annat erbjuda möjlighet för sysselsättning och försörjning, samt fungera som ett viktigt skattesubjekt.

För att kunna utföra denna uppgift behöver aktiebolaget ha möjlighet att locka till sig tillräckligt kapital. Här är enligt lagstiftaren vinstsyftet centralt, eftersom det möjliggör kapitalattraktion. Ur motiven kan man därför i min mening utläsa att vinstsyftet ur lagstiftarens ögon anses utgöra en så pass viktig komponent i associationsformen att den inte skulle kunna fungera utan den. Därför har man också varit tydlig med att inte blanda in alternativa syftesbestämmelser och i stället överlämna restriktioner och positiva sidoförpliktelser åt social lagstiftning.

3 Allmänt om beslutsfattande i aktiebolag

3.1 Bakgrund

Detta kapitel introducerar de regler som styr beslutsfattande i aktiebolag. Vinstsyftet är enbart en av många regler som styr beslutsfattandet i aktiebolag. För att förstå dess innebörd i en vidare bemärkelse krävs en beskrivning av de relevanta aktiebolagsrättsliga reglerna för beslutsfattning som den samspelar med. Även en grundläggande beskrivning av aktiebolagets organisation fordras för att förstå i vilken ordning och av vilka som beslut fattas.

Därför ges först en beskrivning av aktiebolagets utmärkande drag, närmare bestämt innebörden av att aktiebolaget utgör en kapitalassociation. Sedan följer en beskrivning av reglerna kring aktiebolagets bolagsordning och verksamhetsföremål som också inverkar på beslutsfattandet. Detta följs av en ingående beskrivning av verksamhetssyftet som redogörs för i detalj. Aktiebolagets beslutsfattande organ presenteras också, det vill säga bolagsstämman, styrelse och VD, samt deras befogenheter.

Slutligen kommer även principal agentteorin att presenteras. Eftersom debatten kring syftesbestämning och bolagsstyrning för aktiebolag kretsar kring ekonomisk teoribildning fordras en redogörelse för denna. Presentationen syftar till att introducera läsaren för de grundläggande teorier som förklarar beslutsfattande i aktiebolag, närmare bestämt beslutsfattandet i stora, noterade bolag.

3.2 Allmänt om aktiebolaget

Aktiebolaget utmärker sig som associationsform genom att det utgör en kapitalassociation och inte en personassociation.⁶⁴ Därmed särskiljer sig aktiebolaget från andra associationsformer som exempelvis handelsbolag och enkla bolag där den personliga aspekten är mer framträdande. Det finns inte som i handelsbolag ett intresse av att gemensamt utöva näringsverksamhet tillsammans; i stället står kapitalinsatserna i centrum.⁶⁵

Som kapitalassociation är alla skyldigheter och rättigheter i bolaget knutna till kapitalet, det vill säga till personers (juridiska som fysiska) aktieinnehav. Som huvudregel är alla dessa aktier lika mycket värda, med innebörden att de

⁶⁴ Se prop. 1941:9 s. 262; Bergström och Samuelsson (2021) s. 38, 46; Adestam och Arvidsson (2023) s. 117.

⁶⁵ Se 1 § Lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.

medför lika rätt i bolaget.⁶⁶ Rätten aktierna medför är för det första ekonomiska rättigheter i form av rätt till eventuell vinst i bolaget genom utdelningar och andra värdeöverföringar.⁶⁷ För det andra medför det även förvaltningsbefogenheter bestående i rösträtt och initiativtagande på bolagstämman.⁶⁸

Kännetecknade för aktiebolaget som kapitalassociation är att medlemmarna i regel enbart har betydelse för varandra och för bolaget som kapitalinsättare.⁶⁹ En aktieägare ansvarar enbart för det kapital som den själv tillskjuter. Det finns inget personligt betalningsansvar för bolagets skulder, vilket framgår av 1 kap. 3 § ABL. Detta är en central aspekt av aktiebolaget och en fördel gentemot andra bolagsformer som inte kan underskattas. Avsaknaden av personligt betalningsansvar absorberar till stor del de risker som affärsverksamhet innebär och möjliggör att bolaget kan locka till sig riskkapital.⁷⁰ Fördelen med aktiebolaget som associationsform speglas också i det faktum att det finns mer än fyra gånger så många aktiebolag som handelsbolag respektive kommanditbolag.⁷¹

För risktagande och kapitalallokering är även principen om aktiens fria överlåtbarhet central, som är kodifierad i 4 kap. 7 § ABL. Principen innebär som namnet avslöjar att aktier är fritt överlåtbara. Således kan ägarkretsen förändras utan att bolagets kapital och verksamhet påverkas. Dessutom möjliggör detta återigen risktagande och anskaffning av externt riskkapital eftersom aktieägare har möjlighet att överlåta sina andelar och tillgodogöra sig eventuell vinst.⁷²

3.3 Privata och publika bolag

Ett aktiebolag är antingen publikt eller privat.⁷³ I Sverige finns omkring 735 000 aktiebolag varav cirka 2000 av dessa är publika.⁷⁴ Dessa 2000 publika utgör dock i regel landets största och viktigaste, bland annat för sysselsättning och som skattesubjekt. Av de 2000 publika bolagen är ungefär 1000 noterade vid en börs.⁷⁵

Skillnader finns i kravet på aktiekapital mellan privata och publika bolag. För privata bolag gäller ett minsta kapital på 25 000 kronor medan publika har ett

⁶⁶ Se 4 kap. 1 § ABL den så kallade likhetsprincipen. Undantaget från detta är uppdelning i olika aktieslag där man skiljer på stam- och preferensaktier, se Johansson (2022) s. 92

⁶⁷ Se Johansson (2022) s. 92.

⁶⁸ Se Johansson (2022) s. 131.

⁶⁹ Se Bergström & Samuelsson (2021) s. 38.

⁷⁰ Se Skog (2015) s. 11.

⁷¹ Se Skog (2015) s. 12.

⁷² Se Bergström & Samuelsson (2021) s. 44.

⁷³ Se 1 kap. 2 § ABL.

⁷⁴ Se Sandström (2023) s. 62.

⁷⁵ Ibid.

krav på minst 500 000 kronor.⁷⁶ Syftet med kravet är att det ersätter aktieägarnas personliga ansvar för bolagets förpliktelser.⁷⁷ Ett allt för lågt aktiekapital skulle innebära en risk för bolagets borgenärer. Samtidigt har lagstiftaren uttryckt att kravet inte får vara för högt, eftersom detta skulle hämma näringsverksamheten i landet.⁷⁸

En annan skillnad i indelningen är att privata aktiebolag inte får vända sig till allmänheten för kapitalanskaffning.⁷⁹ Detta medför att enbart publika bolag har möjlighet att notera sina aktier för handel på en reglerad marknad i syfte att anskaffa kapital.⁸⁰ Ett marknadsnoterat bolag är därför alltid publikt, men ett publikt bolag måste inte nödvändigtvis vara marknadsnoterat.

3.4 Bolagsordningen

Vid bildandet av ett aktiebolag genom att en eller flera stiftare undertecknar en stiftelseurkund, ska denna stiftelseurkund bland annat innehålla en bolagsordning.⁸¹ Bolagsordningen är central för varje aktiebolag då det kan beskrivas som ett avtal mellan stiftarna och aktieägarna om hur bolaget ska bedriva sin verksamhet och ramarna för den inbördes samverkan parterna emellan.⁸² Bolagsordningen ska enligt ABL innehålla bestämmelser av praktisk karaktär om bland annat antal aktier, bolagsäte med mera.⁸³ Dock står det parterna fritt att införa bestämmelser om bolagets syfte eller exempelvis strängare majoritetskrav vid särskilda beslut.

Bolagsordningen ställning efter stiftande är tämligen säker, då den enbart kan ändras genom bolagsstämmobeslut. Ett sådant beslut omfattas dessutom av ett särskilt majoritetskrav i ABL där kvalificerad majoritet krävs, det vill säga två tredjedelar av rösterna.⁸⁴

3.5 Verksamhetsföremål

Varje aktiebolag ska ha ett uttalat verksamhetsföremål, vilket måste skiljas från verksamhetens syfte. Verksamhetsföremålet kan beskrivas som medlet som ska uppnå verksamhetens syfte.⁸⁵ Lagen anger att varje aktiebolag i sin bolagsordning måste ha ett verksamhetsföremål som anges till sin art.⁸⁶

⁷⁶ Se 1 kap. 5 § respektive 1 kap. 14 § ABL.

⁷⁷ Se SOU 1992:83 s. 127.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Se ABL 1 kap. 7 och 8 §§.

⁸⁰ Se Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 1 kap. 2 §, Lexino 2019-07-02 (JUNO).

⁸¹ Se Arvidsson (2010) s. 110; 2 kap. 10 § ABL.

⁸² Se Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 3 kap. 1 §, Lexino 2019-07-02 (JUNO).

⁸³ Se 3 kap. 1 § ABL

⁸⁴ Se 7 kap. 42 § ABL.

⁸⁵ Se Eklund och Stattin (2021) s. 108.

⁸⁶ Se 3 kap. 1 § 1 stycket 3 punkten.

Detta beskriver vilken verksamhet som företaget bedriver och har betydelse i den mån att det begränsar styrelse och VD:s befogenhet i bolaget. Begränsningen av befogenheten följer av att styrelseledamöter och VD inte får vidta handlingar som strider mot bolagsordningen.⁸⁷ Aktieägare och borgenärer ska därför kunna utgå från att alla beslut som fattas inom bolaget sker inom de ramar som verksamhetsföremålet sätter upp.⁸⁸

Att verksamhetsföremålet ska anges till sin art medför att inte allt för vaga beskrivningar av verksamheten godtas. Exempelvis godkänns inte beskrivningar som ”handelsrörelse” eller ”produktionsverksamhet”.⁸⁹ I stället krävs precision till den grad att en person som vill ha information om företaget enkelt kan förstå vad det sysslar med.

Det kan tilläggas att verksamhetsföremålet inte nödvändigtvis måste vara kommersiellt. Ett aktiebolag kan bedriva en verksamhet som är delvis eller helt ideellt utan kommersiella inslag.⁹⁰

3.6 Verksamhetssyfte

3.6.1 Allmänt

I 3 kap. 3 § ABL kommer vinstsyftet till uttryck indirekt genom skrivelsen ”Om bolagets verksamhet helt eller delvis ska ha ett annat syfte än att ge vinst till fördelning mellan aktieägarna, ska detta anges i bolagsordningen”. Bestämmelsen är utformad som en in dubio-regel som stadgar att i avsaknad av uttrycklig bestämmelse i bolagsordningen som föreskriver något annat gäller vinst som verksamhetssyfte. Det står därmed fritt för bolag att inför bestämmelse om ett uttryckligt alternativt syfte. Det allra vanligaste i Sverige för bolag är dock att man inte anger något syfte i bolagsordningen.⁹¹

Således gäller vinst för den stora majoriteten av svenska bolag. Som en följd av kravet på kvalificerad majoritet för att ändra bolagsordningen är vinstsyftet fast förankrat i majoriteten av aktiebolag. Särskilt i noterade bolag med ett mera spritt ägande där det torde vara svårt att samla ihop erforderlig majoritet.

I lagens förarbeten anges att bestämmelsen är ägnad att skydda aktieägarna mot att företagsledningen använder bolagets resurser till ändamål som inte syftar till att berika aktieägarna.⁹² I doktrin har det anförts att regeln också utgör ett skydd för minoriteten mot att en majoritet använder kapitalet i andra

⁸⁷ Se 8 kap. 42 § ABL.

⁸⁸ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 39.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Se Ohlson (2012) s. 52.

⁹² Se prop. 2004/05:85 s. 219.

syften än vinst.⁹³ Dessutom ger det aktieägarna och även utomstående borgenärer möjlighet att kontrollera och utvärdera ledningens arbete. Regeln utgör därmed en skyddsregel för såväl aktieägare som borgenärer.

I doktrin har framförts att vinstsyftet är sammansatt av två olika normer, en beslutsnorm och en fördelningsnorm.⁹⁴ Beslutsnormen innebär att varje beslut som fattas inom bolaget kan prövas gentemot vinstsyftet. Beslutsnormen ger därmed ledning i frågan om gränsen för bolagsledningens befogenhet.⁹⁵ Beslut som inte syftar till att bereda aktieägarna vinst kan därför ifrågasättas som ett överskridande av styrelsens befogenhet. Den andra normen, fördelningsnormen, innebär att eventuell vinst som uppkommer ska, om inget annat anges i bolagsordningen, fördelas mellan aktieägarna.⁹⁶

Den eventuella vinst som ska fördelas mellan aktieägarna består av det överskott som finns kvar när bolagets alla andra förpliktelser är infriade. Detta innebär att aktieägarna är residualtagare till eventuell vinst. Det vill säga att först när kostnader för verksamheten, löner och skulder är betalda har aktieägarna rätt till ett eventuellt överskott.⁹⁷ Aktieägare tar därför störst risk eftersom de får betalt sist, men har också rätt till eventuella överskott.⁹⁸

3.6.2 Innebörden av vinst

Det har diskuterats i doktrin om vad som avses med vinst i 3 kap. 3 §. I förarbetena anges inte ifall det handlar om vinstmaximering eller om det enbart är vinst i någon utsträckning som avses.⁹⁹ Inom detta aktualiseras också frågan inom vilken tidsram som vinst ska uppnås.

Bergström och Samuelsson ger vinstsyftet innebörden att ledningen i sitt beslutsfattande ska sträva efter att maximera värdet på det egna kapitalet.¹⁰⁰ Värdet på det egna kapitalet är beroende av flera olika faktorer. Dels är det beroende av de nuvarande vinster som bolaget inbringar, dels uppskattade framtida vinster. Storleken på framtida vinsterna är sin tur beroende av både den tidshorisont som vinsten beräknas infalla och även den finansiella risk som den är förknippad med. Även storleken på de prognostiserade vinster spelar givetvis roll.

⁹³ Se Skog (2023) s. 246.

⁹⁴ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 40; Östberg (2020) s. 218.

⁹⁵ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 40.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 41; Skog (2015) s. 13.

⁹⁸ Se Hansen m.fl. (2022) s. 10.

⁹⁹ Se Östberg (2020) s. 218 och Stattin (2021) s. 248.

¹⁰⁰ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 42.

Hur allt detta sammantaget beräknas skiljer sig åt mellan noterade och onoterade bolag.¹⁰¹ I noterade bolag speglar marknadspriset den samlade bedömningen som investerare anser är värdet på bolaget. För onoterade bolag får i stället standardiserade värderingsmetoder som exempelvis DCF-modellen användas.¹⁰² Grovt förenklat innebär modellen att framtida kassaflöden diskonteras för att beräkna värdet på det nuvarande egna kapitalet.

Vinstmaximeringsprincipen som Bergström och Samuelsson ger uttryck för har stöd av en majoritet i doktrin, även om det också förekommer andra uppfattningar.¹⁰³ Den mest prominenta konkurrerande uppfattning som företräds av Stattin med flera är att vinstsyftet inte ska tolkas som en renodlad vinstmaximeringsprincip.¹⁰⁴ Det är därför möjligt att i viss mån, i enlighet med vinstsyftet, ge bidrag till välgörande ändamål, bidra till de anställdas välbefinnande och även bibehålla driften av förlustbringande verksamhet under viss tid för att undvika att säga upp anställningsavtal.

Som grund för detta anges förarbetsuttalanden till 1944 års aktiebolag där det anges att syftet med verksamheten kan vara att främja andra intressen än aktieägarnas.¹⁰⁵ Stattin för sitt resonemang utifrån de tre övergripande mål för aktiebolagsrätten som han och Andersson identifierar: Att möjliggöra näringsverksamhet, möjliggöra att aktiebolag kan attrahera riskkapital och slutligen att bidra till ökad omsättning av varor och tjänster.¹⁰⁶ Målen grundas utifrån den viktiga samhällsfunktion som de anser aktiebolaget fyller och som aktiebolagsrätten ska främja.

Andersson menar att en välfungerande marknadsekonomi och näringsliv bygger på målen ovan.¹⁰⁷ Genom målens förverkligande lyfts hela samhället till välbefinnande genom bolags möjlighet att göra nya rön inom exempelvis teknik, medicin med mera.¹⁰⁸

Ändamålen är inga självändamål, utan ska uppfyllas i syfte att öka det totala välbefinnandet i samhället, vilket i sin tur utgör det ultimativa målet för aktiebolagslagen.¹⁰⁹ Eftersom det ultimativa målet för aktiebolagslagen är att främja välbefinnandet i samhället menar Stattin att det inte är vinst till varje pris som

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² DCF står för Discounted Cash Flow, för närmare beskrivning av värderingsmodellen hänvisas till Bergström och Samuelsson (2021) s. 42–43.

¹⁰³ Se Arvidsson (2010) s.85; Östberg (2020) s. 218; Skog (2015) s. 15. Det ska förtydligas att en majoritet stödjer en vinstmaximeringsprincip, dock utan att uttryckligen stödja beräkningsmodellen som presenterats ovan.

¹⁰⁴ Se Eklund och Stattin (2021) s. 108; Taxell (1988) s. 12; Andersson (1995) s. 129.

¹⁰⁵ Se Stattin (2021) s. 247; SOU 1941:9 s. 298.

¹⁰⁶ Se Stattin (2008) s.54 och Andersson (1995) s. 129.

¹⁰⁷ Se Andersson (1995) s. 127.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Se Stattin (2008) s. 54.

avses med vinstsyftet. Detta ultimativa mål är en norm överordnat vinstsyfte, som är en skyddsregel till förmån för aktieägarna. Det finns därmed möjligheter för beslut som är ägnade att främja välbefindandet i samhället, på bekostnad av vinst för aktieägarna. Exempelvis är det därför enligt gällande rätt möjligt att göra etiskt korrekta beslut, på bekostnad av vinstsyftet.¹¹⁰

Enligt min uppfattning är det problematiskt att blanda in etik vid tolkning och tillämpning av ABL. Problematiken grundar sig i att vad som är etiskt korrekt är subjektivt och att det ofta kommer finnas en rad olika uppfattningar bland ägarna i ett aktiebolag om vad som är etiskt korrekt.

Detta illustreras tydligt genom nutida konflikter där individers åsikter går vitt i sär. Ta som exempel att ett bolag i Sverige har en mycket lönsam verksamhetsgren i staten X. Staten X ligger sedan lång tid tillbaka i en konflikt med staten Y över ett geografiskt område Z. Konflikten blossar nu upp igen och båda sidor beskyller varandra för eskaleringen av våldet i konflikten. En bolagsstyrelse som sympatiserar med staten Y kan därmed utifrån ett etiskt resonemang om staten X:s eskalerande våld, besluta att avsluta verksamheten. Detta samtidigt som det finns en stor del aktieägare i bolaget som sympatiserar med den andra sidan.

Det jag vill illustrera med mitt exempel är att vad som är etiskt eller moraliskt korrekt är högst subjektivt. Om man tillerkänner det etiskt korrekta som en beslutsgrund blir frågan vem som i slutändan avgör vad som utgör det etiskt korrekta.

I ett demokratiskt samhälle är det folket som i slutändan bestämmer inom vilka ramar ett företag får agera genom att stifta olika lagar som reglerar deras förehavanden.¹¹¹ Exempelvis finns det reglering i miljölagstiftning, konsumentlagstiftning, arbetsskyddslagstiftning med mera. Likadant kan folket, med grund i att en annan stat är moraliskt och etiskt förkastligt, lagstifta om ett embargo mot den staten.

I ett aktiebolag kan man också givetvis komma överens på bolagsstämman genom att låta aktieägarna rösta om bolagets strategi och policy vad det gäller etiska frågor. Likaså bör i min mening en styrelse kunna fatta ett vinstmotiverat beslut i frågan där man tar ställning för att exempelvis undvika anseendekostnader.

¹¹⁰ Se Stattin (2021) s. 256. Stattin menar exempelvis att ett företag bör kunna upphöra med barnarbete, utan att göra någon vinstkalkyl redan på grunden att det är etiskt förkastligt.

¹¹¹ Resonemanget ansluter sig till Skogs uppfattning i Skog (2015) s. 17–18.

3.6.3 Sidorestriktioner för vinstsyftet

Som beskrevs i avsnittet ovan är den härskande uppfattningen i doktrin att vinstsyftet ska tolkas som en ren vinstmaximeringsprincip. Detta betyder dock inte att en bolagsledning ska vidta alla till buds stående medel, legala som illegala, för att uppfylla detta syfte.

Det kan tyckas vara ett trivialt påpekande, i synnerhet i en juridisk uppsats, att man inte får bryta mot lagen men det tål att förtydligas eftersom vinstsyftet givits den innebörden i vissa fall. Exempelvis i HQ-målet där tingsrätten kom fram till att HQ-bankens underlåtenhet att rapportera till FI i strid med rå-dande regelverk var i linje med vinstsyftet eftersom detta begränsade förlusten.¹¹² Missuppfattningar av detta slag är antagligen ovanliga, i synnerhet i överrätterna.

Givetvis får en bolagsledning inte bryta mot tvingande lagregler i sin strävan att maximera vinsten i bolaget.¹¹³ Därmed är beslutsfattare bundna till att inte bara beakta tvingande lagstiftning inom aktiebolagslagen som kapitalskydds-reglerna, utan även tvingande lagstiftning på exempelvis miljörettens och arbetsrättens område. Dessa regler förbjuder handlingar oavsett om de är ägnade att tillgodose bolaget syfte eller ej.¹¹⁴

Andra sidorestriktioner som också begränsar vinstsyftet är bestämmelser i bolagsordningen. En åtgärd som är främmande för verksamhetsföremålet är därför otillåten, oavsett om den är ägnad att ge vinst eller inte.¹¹⁵ Genom införande av bestämmelser i bolagsordningen kan ett bolag därför också skapa en mängd olika sidorestriktioner som begränsar vinstsyftet. En sådan restriktion kan exempelvis vara att inte bedriva handel med varor från ett visst land, eller att införa en uppförandekod för de anställda i bolaget.¹¹⁶ Det har även framförts i doktrin att bolag inte heller får bryta mot goda seder.¹¹⁷

3.6.4 Vinstsyftets realiserande

Det är viktigt att poängtera att vinstsyftet inte medför någon faktiskt skyldighet att lyckas maximera värdet på det egna kapitalet. I stället är skyldigheten begränsad till att med omsorg sträva efter att maximera värdet.¹¹⁸ Med andra ord ger vinstsyftet endast upphov till omsorgsförpliktelser och inte resultatförpliktelser.

Exempelvis strider inte affärsbeslut nödvändigtvis mot vinstsyftet enbart på den grunden att de är dåliga och innebär en förlust för bolaget. Arvidsson och

¹¹² Se T 9311–11 s. 2543; Stattin (2021) s. 258.

¹¹³ Se Skog (2015) s. 15.

¹¹⁴ Se Arvidsson (2010) s. 77.

¹¹⁵ Se Arvidsson (2010) s. 78.

¹¹⁶ Se Arvidsson (2010) s. 87.

¹¹⁷ Se Stattin (2021) s. 259.

¹¹⁸ Se Arvidsson och Samuelsson (2022) s. 125.

Samuelsson uttrycker det som att det centrala i stället blir om affärsbeslutet vid tidpunkten för beslutet, utifrån objektivt konstaterbara omständigheter, kan förklaras som en strävan efter att maximera värdet på det egna kapitalet.¹¹⁹ Detta gäller även om styrelsens beslut visat sig vila på undermålig grund, på grund av att tillräckligt beslutsunderlag inte inhämtats.¹²⁰ Omsorgsförpliktelsen medför också att det faktum att det affärsbeslut som hade bäst chans att maximera värdet på kapitalet inte väljs till förmån för ett sämre inte automatiskt innebär en överträdelse av vinstsyftet.¹²¹ Omsorgsförpliktelsen ålägger i stället att styrelsen med omsorg och bästa förmåga sträva efter att maximera värdet på kapitalet.

För att ett beslut ska kunna anses strida mot vinstsyftet krävs dessutom att det uppenbart inte syftar till att maximera värdet på det egna kapitalet. Vinstsyftet innehåller därmed ett uppenbarhetsrekvisit.¹²² Detta rekvisit fanns uttryckligen lagstadgat i tidigare versioner av aktiebolagslagen men får nu anses utgöra en etablerad associationsrättslig princip.¹²³

Uppenbarhetsrekvisitet, kombinerat med att vinstsyftet endast innebär omsorgsförpliktelser, medför att styrelse och VD har stort spelrum i sitt realiserande av vinstsyftet och att affärsetiska överväganden inte alltid är oförenliga med vinstsyftet.¹²⁴ Affärsverksamhet är alltid förknippat med visst risktagande och det finns ingen garanti för att vinst uppkommer. Detta risktagande utgör också grunden för möjligheten till vinstgenerering och det har därför uttryckts att VD och styrelse närmast har en plikt att ta risker.¹²⁵ Uppenbarhetsrekvisitet möjliggör denna risktagning genom att endast uppenbara överträdelser är klanderbara. Beslut som förvisso är förlustbringande, men som är tagna inom ramen av ett sedvanligt risktagande inom bolag är därför inte otillåtna.

3.6.5 Rättsverkningar av syftesstridiga beslut

I det fall av uppenbara överträdelser av vinstsyftet har en missnöjd aktieägare olika möjligheter att gå till väga för att tillgodose sin rätt. Rör det sig som en överträdelse genom ett bolagsstämmobeslut kan talan i allmän domstol föras enligt 7 kap. 50 § ABL.¹²⁶

¹¹⁹ Se Arvidsson och Samuelsson (2022) s. 125.

¹²⁰ Se Arvidsson och Samuelsson (2022) s. 125 och 29 kap. 1 § ABL.

¹²¹ Ibid.

¹²² Se Arvidsson (2010) s. 87; Johansson (1990) s. 115; NJA 1987 s. 394.

¹²³ Se Eklund och Stattin (2021) s. 116.

¹²⁴ Se Arvidsson (2010) s. 86.

¹²⁵ Se Dotevall (2017) s. 142.

¹²⁶ Se Arvidsson och Samuelsson (2022) s. 126.

Överträdelser av vinstsyftet kan även aktualisera skadestånd enligt 29 kap. 1 § ABL.¹²⁷ Bestämmelsen stadgar att styrelseledamot eller VD som genom oaktsamhet eller uppsåtligen skadar bolaget ska ersätta skadan. Detsamma gäller när skada tillfogas en aktieägare eller någon annan genom överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Som utvecklades ovan krävs att de utgör en uppenbar överträdelse. Med grund i ovan resonemang kan tänkas att för att skadestånd ska bli aktuellt krävs att: affärsbeslutet vid tidpunkten för beslutet, utifrån objektivt konstaterbara omständigheter, uppenbarligen inte kan förklaras som en strävan efter att maximera värdet på det egna kapitalet.

Utöver detta finns dessutom en dominerande uppfattning inom svensk rätt att en domstol inte ska överpröva affärsmässigheten i ett beslut fattat av en styrelse eller VD.¹²⁸ I NJA 2013 s. 145 slog HD fast att ”om ett beslut har fattats efter en för beslutssituationen god metodologisk ordning, bör dess innehåll i regel anses godtagbart”.¹²⁹ Så länge ett beslut föregås med tillfredställande beredning och med syfte att ge vinst bör därför skadestånd aldrig aktualiseras.¹³⁰

3.6.6 Tillåtna värdeöverföringar i strid med vinstsyftet

I 17 kap. 5 § ABL anges ett undantag från vinstsyftet vad gäller gåvor till allmännyttiga ändamål. Bestämmelsen stadgar att bolagsstämman eller styrelsen i det fall att gåvan är ringa, kan besluta om gåva till allmännyttigt ändamål.¹³¹ Gåvan får inte strida mot borgenärsskyddsreglerna i 17 kap. 3 § och måste också till ändamålets art, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt vara skälig. Själva beteckningen av affärshändelsen är irrelevant, det är innebörden av rättshandlingen som är central. Paragrafen tar därför sikte på gåvor som både till syfte och innehåll utgör gåvor där motprestation inte förväntas.¹³²

Gränsdragningsproblematik kan uppstå vid frågor som rör CSR, exempelvis när ett bolag ger ut gåvor i syfte att stärka sin goodwill och anseende.¹³³ En sådan gåva kan tänkas motsvara kostnad för marknadsföring, vilket medför en motprestation för gåvan och den ska således då betraktas som en affärsmässig transaktion för bolaget.

¹²⁷ Se Dotevall (2017) s. 142.

¹²⁸ Se Östberg (2020) s. 222.

¹²⁹ Se NJA 2013 s. 145 punkten 56 i domskälen.

¹³⁰ Se Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 29 kap. 1 §, Lexino 2021-09-01 (JUNO).

¹³¹ Se 17 kap. 5 § ABL.

¹³² Se Nerep, Samuelsson och Adestam, Aktiebolagslag (2005:551) 17 kap. 5 §, Lexino 2019-07-01 (JUNO).

¹³³ Ibid.

3.7 Aktiebolagets förvaltning

3.7.1 Inledning

Beslutsfattande inom aktiebolag knyter an till aktiebolagets organ.¹³⁴ Det är dessa som utrustats med en självständig kompetens att fatta beslut för bolagets räkning.¹³⁵ Enligt ABL är det bolagsstämman, styrelse och VD som innehar den kompetensen och räknas följaktligen därför som bolagets organ. Beslutskompetensen är inbördes avgränsad av så kallade kompetensfördelningsregler. Dessa sätter upp gränserna för varje organs beslutskompetens. Nedan följer en beskrivning av respektive organs beslutskompetens.

3.7.2 Bolagsstämman

Bolagsstämman är aktiebolagets högsta beslutsfattande organ där aktieägarna har rätt att besluta i bolagets angelägenheter.¹³⁶ Stämmans funktion kan ses ur två aspekter.¹³⁷ För det första utgör stämman ett forum för aktieägarna där de kan bevaka och skydda sina intressen genom att vara delaktiga i beslutsprocesserna. Det är här aktieägarna främst får ta del av information om bolaget. För det andra är stämman ett led i bolagsorganisationen där den utgör det högsta beslutsfattande organet med en i princip obegränsad beslutanderätt.¹³⁸

Aktiebolagslagen ger bolagsstämman exklusiv kompetens i särskilda frågor, där den ensam har rätt att bestämma. Exempel på detta är beslut om omval och entledigande av styrelseledamöter eller ändring av bolagsordningen för att nämna något.¹³⁹

Stämman har även beslutanderätt i frågor där aktiebolagslagen inte ger stämman någon uttrycklig kompetens.¹⁴⁰ Gränsen för beslutanderätten går vid frågor där lag uttryckligen ger annat organ exklusiv kompetens, samt vid beslut som skulle innebära att funktionsfördelningen mellan bolagsorganen skulle luckras upp.¹⁴¹ Exempelvis kan stämman inte besluta att under en viss tid överta styrelsens uppdrag av den löpande förvaltningen.¹⁴² Som en följd av

¹³⁴ Se Arvidsson (2010) s. 120.

¹³⁵ Se Åhman (1997) s. 339.

¹³⁶ Se Skog (2023) s. 158; Johansson (2022) s. 131; 7 kap. 1 § ABL.

¹³⁷ Se Taxell (1988) s. 21.

¹³⁸ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 67.

¹³⁹ För en beskrivning av bolagsstämman kompetens se Johansson (2022) s. 131.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Se Arvidsson (2010) s. 124.

¹⁴² Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 67. Stämman saknar även möjlighet att företräda bolaget.

stämman vidsträckt kompetens överlappar den också till stora delar med styrelsens och VD:s förvaltningskompetens.

Vid bolagsstämmans beslutsfattande krävs som huvudregel enkel majoritet.¹⁴³ Undantaget från huvudregeln är dels vid val, dels vid ändring av bolagsordningen.¹⁴⁴ Vid val gäller i stället att det förslag som erhållit mest av rösterna gäller, medan vid ändring av bolagsordning krävs en kvalificerad majoritet. Bolagsstämmans beslutsfattning sker minst en gång varje år, med möjlighet till fler tillfällen genom extra bolagsstämmor.¹⁴⁵

Bolagsstämman är bunden av vinstsyftet (i det fall bolagsordningen inte anger något annat) i den betydelsen att den är förbjuden att vidta handlingar som inte syftar till att tillföra aktieägarna vinst.¹⁴⁶ Här bör dock principen om samtliga aktieägars samtycke, förkortad SAS-principen nämnas. Principen innebär att bolag kan bortse från minoritetsskyddsregler i de fall när samtliga aktieägare samtycker till det. Därmed kan vinstsyfte och andra tvingande skyddsregler, i fall där samtliga ägare samtycker till det, frångås. Detta torde ha störst betydelse för fåmansbolag och begränsad eller ingen alls i större bolag. Viktigt att poängtera är att borgenärsskyddsreglerna inte kan åsidosättas genom principen.¹⁴⁷

3.7.3 Styrelse

Ansvar för bolagets organisation och förvaltningen tillkommer styrelsen.¹⁴⁸ Styrelsens kompetens styrs av det mandat som aktieägarna genom bolagsstämman beslutar om, samt avgränsas det negativt genom bolagsstämmans exklusiva kompetens där den ensam har rätt att besluta.¹⁴⁹ I förvaltningsansvaret ingår därmed alla åtgärder där stämman inte har exklusiv kompetens. Kompetensen inskränks av eventuella bestämmelser i bolagsordningen eller genom direktiv från stämman.¹⁵⁰ Det kan även tilläggas att kompetensen givetvis också styrs av tvingande lagregler i aktiebolagslagen och andra författningar.¹⁵¹

¹⁴³ Se 7 kap. 40 § ABL.

¹⁴⁴ Se 7 kap. 41–45 §§ ABL.

¹⁴⁵ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 66.

¹⁴⁶ Se Östberg (2020) s. 217.

¹⁴⁷ Se Andersson (1995) s. 130.

¹⁴⁸ Se 8 kap. 4 § ABL.

¹⁴⁹ Exempelvis vinstutdelning och tillsättande av styrelseledamot för att nämna några.

¹⁵⁰ Se Nerep, Adestam och Samuelsson, Aktiebolagslag (2005:551) 8 kap. 4 §, avsnitt 2.3.4, Lexino 2019-07-01 (JUNO).

¹⁵¹ Se 8 kap. 41 § 2 stycket. ABL.

Om inget annat syfte än vinst är angivet i bolagsordningen är styrelsen därför, liksom bolagsstämman, också bunden av vinstsyftet. Den övergripande beslutsnormen är därför att bereda aktieägarna med vinst.¹⁵²

I praktiken innebär ansvaret för bolagets organisation och förvaltning uppgifter som att utforma bolagets affärsstrategi, övervaka den löpande förvaltningen och vid behov fatta beslut om åtgärder inom detta. I detta agerar styrelsen som legal ställföreträdare för bolaget och har därmed firmateckningsrätt och kan ingå avtal för bolagets räkning.¹⁵³

3.7.4 Verkställande direktör

Eftersom bolagsstämman i regel enbart sammanträder en gång per år krävs att någon ansvarar för den löpande förvaltningen i bolaget, vilket faller på den verkställande direktören.¹⁵⁴ Det är styrelsen som utser en VD.¹⁵⁵ För publika bolag måste en VD finnas, medan det är frivilligt för privata.¹⁵⁶ VD har liksom styrelsen ett förvaltningsansvar och företräder också bolaget, men det som särskiljer VD är att denne främst ansvarar för den löpande förvaltningen av bolaget.¹⁵⁷

De uppgifter och ansvar som innefattas i termen ”den löpande förvaltningen” framgår motsatsvis av 8 kap. 29 § ABL. Således innefattas i den löpande förvaltningen alla för driften nödvändiga åtgärder.¹⁵⁸ Därmed ingår inte extraordinära åtgärder sett till bolagets verksamhet och inte heller åtgärder som är av stor betydelse för bolaget. Gränsdragningen avgörs med grund i bolagets storlek och den av styrelsen beslutade arbetsfördelningen.

Dock ska poängteras att vad som ingår i den löpande förvaltningen likväl fastställs enligt objektiva kriterier. Styrelsens beslutade arbetsfördelning eller beteckning av åtgärd bestämmer inte vad som utgör ovanlig beskaffenhet eller stor betydelse. Den beslutade arbetsfördelningen genom anvisningar har i stället betydelse för VD:s förvaltningsrätt. Den beslutade arbetsfördelningen bör framgå i tidigare nämnda styrelseprotokoll eller i den skriftliga arbetsordningen.¹⁵⁹

3.8 Beslutsfattande i stora aktiebolag

¹⁵² Se Bergström & Samuelsson (2021) s. 88; Östberg (2020) s. 217.

¹⁵³ Se 8 kap. 35 § ABL; Bergström & Samuelsson (2021) s. 88

¹⁵⁴ Se 8 kap. 29 § ABL.

¹⁵⁵ Se 8 kap. 27 § ABL.

¹⁵⁶ Se 8 kap. 50 § ABL.

¹⁵⁷ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 101.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

3.8.1 Bakgrund

Detta kapitel ämnar introducera beslutsfattande i stora aktiebolag, speciellt hur intressekonflikter inverkar på detta. Eftersom arbetet riktar in sig på större företag, vilket CSDD reglerar, är det av intresse för uppsatsen att redogöra för hur dessa intressekonflikter ser ut. I större bolag delegeras en betydande del av insynen och makten i bolaget till styrelsen, vilket skapar risker för aktieägare. Riskerna minimeras till viss del av lagstiftaren genom aktieägar-skyddsregler, exempelvis vinstsyftet. Hur detta fungerar i praktiken och inverkar på beslutsfattandet presenteras nedan.

3.8.2 Grunden till intressekonflikter

Inom ekonomisk teoribildning har framförts att ägande av företag främst innefattar tre funktioner.¹⁶⁰ Dessa är riskkapitalförsörjning, kontroll över verksamheten och firmateckningsbehörighet.

I fåmansaktiebolag är aktieinnehavet koncentrerat mellan ett fåtal aktieägare. Således har en andelsägare en betydande procentuell andel i bolaget och kan uppfylla alla tre nämnda funktioner. I dessa bolag fattar aktieägarna i regel gemensamma beslut om bolagets förvaltning och organisation och de bär tillsammans risken för verksamheten.¹⁶¹ De har därför kontroll över verksamheten och har också ofta firmateckningsbehörighet. Således är inte ägande och kontroll separerat, vilket medför att det finns begränsad möjlighet för opportunistiskt beteende delägarna emellan.¹⁶²

I företag med noterade aktier finns det i regel ett mer utspritt ägande än i privata fåmansbolag. Som en följd har dessa bolag en majoritet av ägare som enbart äger en bråkdel av den totala andelen i bolaget. För dessa ägare är det i regel inte rationellt att bemöda sig att lägga resurser på bevakning och engagemang i bolagets förhållanden genom att läsa bolagsrapporter och granska bolagets räkenskaper.¹⁶³ En studie visade exempelvis att i de 16 svenska noterade bolag med de mest omsatta aktierna var endast 1,5 procent av aktieägarna representerade på bolagsstämman.¹⁶⁴

Således fyller dessa aktieägare enbart den första funktionen, riskkapitalförsörjning, och ägande och kontroll separeras därmed.¹⁶⁵ I stället delegeras kontrollen till bolagsledningen.¹⁶⁶

¹⁶⁰ Se Berle och Means (1937) s. 119; Samuelsson (1997) s. 537.

¹⁶¹ Se Bergström & Samuelsson (2021) s. 55.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Se Stattin (2021) s. 89.

¹⁶⁴ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 74.

¹⁶⁵ Se Berle och Means (1937) s. 120.

¹⁶⁶ Se Berle och Means (1937) s. 124.

När aktieägarnas kontroll och insyn i bolaget minskas ökar möjligheterna till opportunistiskt beteende hos ledningen. Genom att utnyttja sitt informations- och maktövertag kan en opportunistisk ledning gynna sina egna intressen, på bekostnad av aktieägarnas. Detta utgör grunden i intressekonflikten mellan aktieägare och bolagets ledning.¹⁶⁷

För aktiebolag inom Europeiska unionen och i synnerhet Sverige är förekomsten av kontrollägare vanlig.¹⁶⁸ En kontrollägare kan definieras som en aktieägare som innehar en så pass betydande del av aktiekapitalet att denne kan utöva kontroll över bolagets verksamhet, vilket ofta brukar kräva ungefär 20 procent av rösterna.¹⁶⁹ Som beskrevs i avsnitt 3.6.2 beslutar bolagsstämman som huvudregel med enkel majoritet. En aktieägare som ensam innehar en majoritet av aktierna i ett bolag kan därför själv bestämma över bolagets förehavanden.

I bolag med kontrollägare kan denne därför uppfylla de två första funktionerna, det vill säga riskkapitalförsörjning och kontroll över verksamheten.¹⁷⁰ Likt en styrelse har kontrollägare också ett informationsövertag gentemot mindre aktieägare. Det kan därför också gynna sina egna intressen på bekostnad av mindre aktieägare. Det föreligger därmed också en risk för intressekonflikt mellan kontrollägare och mindre aktieägare.

3.8.3 Principal agentteori

Principal agentteorin beskriver de kostnader som uppstår av att principalen och agentens intressen skiljer sig åt, samt på vilket sätt som dessa kostnader kan mitigeras på bästa sätt.¹⁷¹ En agentrelation kan beskrivas som ett kontrakt där en eller flera personer (principalen), uppdrar åt en annan person (agenten), att utföra en prestation å deras vägnar som involverar någon form av delegation av beslutsfattande till agenten.¹⁷²

I ett scenario där båda parter agerar som nyttomaximerare finns det skäl att anta att agenten kommer divergera i viss mån från uppdraget för att gynna sig själv och således inte agera fullt ut i principalens bästa intresse.¹⁷³ För principalen uppstår problemet att denne inte i detalj kan avgöra huruvida agenten fattar de mest ändamålsenliga besluten och att hen inte heller kan kontrollera huruvida agenten agerar till förmån för sig själv eller annan.¹⁷⁴ Principalen kan minimera dessa kostnader genom att sätta upp ändamålsenliga incitament

¹⁶⁷ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 55.

¹⁶⁸ Se Franks och Meyer (2000) s. 1.

¹⁶⁹ Jfr. Bergström och Samuelsson (2021) s. 129.

¹⁷⁰ Se Samuelsson (1997) s. 537.

¹⁷¹ Se Jensen (2000) s. 86; Samuelsson (2005) s. 468.

¹⁷² Se Jensen (2000) s. 86.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 56.

för agenten i avtalet och dessutom genom att skapa övervakningsmoment för att minimera att agenten vidtar skadliga eller ogynnsamma handlingar.¹⁷⁵

Informationsproblematiken att principalen inte till fullo kan bevaka agentens samtliga ageranden betecknas som moral hazard.¹⁷⁶ Moral hazard kan beskrivas som en risk som uppkommer när en avtalspart inte till fullo svarar för konsekvenserna av sitt handlande, exempelvis på grund av att denne delar konsekvenserna med flera andra avtalsparter.¹⁷⁷ Moral hazard möjliggörs i aktiebolag av att styrelseledamöter och VD, eller en kontrollägare, har tillgång till mer information än aktieägarna, eftersom att deras ledande av verksamheten medför att de får tillgång till mer information om verksamheten. Det existerar därmed en informationsasymmetri parterna emellan.

Inom större, noterade aktiebolag kännetecknas detta av intressekonflikten mellan aktieägarna (principalen) och bolagsledningen (agenten). Aktieägarna väljer en styrelse som i sin tur väljer en VD. Dessa utför uppdraget de givits av aktieägarna utan att aktieägarna i detalj kan övervaka deras uppdrag.

Det finns därför en osäkerhet till vilken grad ledningen faktiskt utför det givna uppdraget. Styrelseledamöter och VD kan exempelvis fatta undermåliga investeringsbeslut, utnyttja bolagets egendom för egna syften, ha en divergerande riskattityd än aktieägarna och dessutom ha en annan placeringshorisont än aktieägarna.¹⁷⁸ Ett praktiskt exempel skulle vara ifall en VD undviker rimligt risktagande i en verksamhet för att gynna sig egen karriär i näringslivet.¹⁷⁹ Som nämndes i tidigare stycke kan principalen motverka detta genom att sätta upp ändamålsenliga incitamentsplaner och dessutom upprätta övervakningsåtgärder. Exempelvis finns möjlighet för aktieägare att upprätta incitamentsprogram som är relaterade till aktiekursen, samt övervakning vilket kan utövas på bolagsstämman och genom ansvarsbestämmelser i ABL.¹⁸⁰

I publika bolag med noterade aktier blir frågan central för potentiella investerare eftersom informationsasymmetrin i dessa är större än i mindre, privata bolag. Dels på grund av storleken på bolagens verksamhet, vilket medför att omfattande tid måste läggas ner för att granska rapporter med mera, dels på grund av att större bolag generellt har en mer komplex verksamhet.¹⁸¹ Förvisso bör det påpekas att finansiell reglering medför att publika bolag måste vara mer tillgängliga än privata, vilket medför att aktieägare har tillgång till information så att de kan bilda sig en uppfattning om bolaget. Dock är mycket

¹⁷⁵ Se Jensen (2000) s. 86.

¹⁷⁶ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 59.

¹⁷⁷ Se Stattin (2021) s. 87.

¹⁷⁸ Se Bergström och Samuelsson (2021) s. 59.

¹⁷⁹ Se Stattin (2021) s.87.

¹⁸⁰ Se Samuelsson (2005) s. 468—469.

¹⁸¹ Se Stattin (2021) s. 89.

av denna information relativt svåröverblickad för en ensam aktieägare på grund av dess komplexitet.¹⁸²

Påpekas bör att inte alla aktieägare kommer genomföra denna övervakning. Vissa aktieägare kan nöja sig med att enbart äga aktier, utan att utföra någon form av övervakning i form av att engagera sig på bolagstämmer eller ta del av redovisningen i bolaget etcetera. Det kan till och med vara rationellt att förhålla sig passiv.¹⁸³ Genom att förlita sig på att andra aktieägare utövar övervakning kan mindre aktieägare åka snålskjuts. Detta blir främst aktuellt för mindre aktieägare vars röst på bolagsstämman får anses ha högst begränsat inflytande. I stället är det framför allt större aktieägare, så kallade kontrollägare, som har ett incitament att utöva kontroll.¹⁸⁴

Incitamentet till att utöva kontroll och övervakning har i doktrin pekats ut som aktieägarnas position som residualtagare till eventuell vinst.¹⁸⁵ Vinstsyftet ger aktieägarna rätt till eventuell vinst efter att bolagets alla förpliktelser är betalda. Därför står det i aktieägarnas intresse att bolaget använder sina tillgångar resurseffektivt för att maximera vinsten. Innebörden blir att aktieägare också är väl positionerade för att övervaka bolagets ledning och investera tid och pengar i denna övervakning.¹⁸⁶

3.9 Kommentar

Som framställningen visar styr vinstsyftet allt beslutsfattande i aktiebolaget genom att förbjuda handlingar som inte syftar till att maximera värdet på bolagets egna kapital. Som dock visas är syftesbestämmelsen utformad på ett sådant sätt att stort handlingsutrymme ges till bolagets beslutsfattare i förverkligandet av syftet. Detta sker framför allt genom uppenbarhetsrekvisitet, men också det faktum att det är syftet med beslutet som är det centrala. Med grund i Arvidssons och Samuelssons resonemang är det beslut som vid tidpunkten för beslutet, utifrån objektivt konstaterbara omständigheter, uppenbarligen inte kan förklaras som en strävan efter att maximera värdet på det egna kapitalet som är otillåtna.¹⁸⁷

Därför kan konstateras, vilket flera i doktrin också stödjer, att bolagets beslutsfattare har ett synnerligen stort handlingsutrymme i sin strävan efter att maximera vinsten i bolaget. Vinstmaximering är därför inte konträrt till hållbart företagande. Beslut som innebär att bolaget åtar sig positiva förpliktelser i fråga om miljö eller mänskliga rättigheter är inte nödvändigtvis

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Se Stattin (2021) s. 89; Bergström och Samuelsson (2021) s. 75.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Se Hansen m.fl. (2020) s. 10.

¹⁸⁶ Se Hansen m.fl. (2020) s. 11.

¹⁸⁷ Se Arvidsson och Samuelsson (2022) s. 125.

syftestriddiga, så länge de syftar till att maximera värdet på det egna kapitalet genom exempelvis goodwill.

I dagens samhälle påvisar majoriteten av alla större företag ett samhällsengagemang, vilket jag anser visar på nödvändigheten för ett aktivt samhällsengagemang hos företag som ett led i vinstmaximering.¹⁸⁸ Det detta kapitel om något belyser är därför att vinstmaximering inte står i kontrast till aktsamhetsplikter och hållbart företagande, vilket stundtals påtalas i den rättsvetenskapliga debatten.¹⁸⁹

En annan aspekt som bör belysas är vinstsyftets funktion för kontroll av bolagsledningen. Framställningen om principalagent teori visar om något på vikten av kontroll av bolagsledningen och kanske framför allt på rollen som vinst spelar i denna kontroll. Det är löftet om vinst som föranleder att aktieägarna motiveras utföra kontroll över bolagsledningen. Detta är i sin tur centralt för att kapitalet i bolaget ska kunna användas så resurseffektivt som möjligt och inte användas för en bolagslednings personliga agenda.

¹⁸⁸ Jfr. Bergström och Samuelsson (2021) s. 293.

¹⁸⁹ Se Frydinger (2023) s. 926.

4 Samhällsfunktion och bolagsstyrning

4.1 Inledning

Det här kapitlet ämnar introducera de modeller för bolagsstyrning som genomsyrar svensk rätt, respektive EU:s direktiv. Syftet är att visa de bakomliggande teorier och de tankar som influerat lagstiftarna i deras utformning av syftebestämmelse. Det finns motsättningar modellerna emellan som tydligt demonstrerar skiljelinjerna i synen på aktiebolagets samhällsfunktion och hur aktiebolaget ska uppnå sin funktion.

Med beskrivningen av den traditionella aktieägarmodellen avslutas därmed presentation av de lege lata och i sin tur tar presentationen av de lege ferenda vid med start i beskrivningen av intressentmodellerna.

Bolagsstyrning, på engelska Corporate Governance, definieras olika beroende på vem man frågar.¹⁹⁰ I Sverige har det definierats som det system genom vilket företag styrs och kontrolleras.¹⁹¹ Mer specifikt kan det beskrivas som hur man löser kollektiva beslutsproblem inom ett aktiebolag, speciellt inom företag med noterade aktier och ett spritt ägande.¹⁹²

4.2 Den traditionella aktieägarmodellen

Den traditionella aktieägarmodellen kan kort sammanfattat beskrivas som att aktiebolag bäst tillgodoser välfärd för samhället genom att allt beslutsfattande i bolaget sker med syftet att maximera bolagets egna kapital. Dock med begränsningen att beslutsfattandet beaktar all tvingande lagstiftning som exempelvis miljölagstiftning och arbetslagstiftning.¹⁹³ Detta innebär inte nödvändigtvis att rättshandlingar som vid första anblick ter sig helt benefika som donationer och välgörenhet är förbjudna. Så länge beslut motiveras av vinst, exempelvis genom bibehållet renommé eller andra anseendekostnader är dessa förenliga med vinstsyftet.¹⁹⁴

Aktieägarmodellen bygger på tanken om aktieägare som residualtagare till vinsten och agentteori.¹⁹⁵ Den grundläggande idén är att egenintresset i förlängningen antas gynna samhället i stort. Aktieägare motiveras ha en prioriterad ställning i företag över andra intressenter med grund i marknadsekonomiska tankar.¹⁹⁶ Genom att varje företag strävar efter att maximera sin vinst

¹⁹⁰ Se SOU 2004:47 s. 165. OECD, EU och den brittiska lagstiftaren har alla lanserat egna definitioner.

¹⁹¹ Se SOU 2004:47 s. 166.

¹⁹² Se Samuelsson (2005) s. 459.

¹⁹³ Se Bergström & Samuelsson (2021) s. 286.

¹⁹⁴ Se Samuelsson (2011) s. 373.

¹⁹⁵ Se Samuelsson (2005) s. 463. För definition av residualtagare se avsnitt 3.5.1.

¹⁹⁶ Ibid.

kommer de försöka förbättra sin effektivitet för att i sin tur öka sina vinstmöjligheter. Samhällets välfärd gynnas som en konsekvens av effektivitetsförbättringar som företag uppnått genom sin strävan efter att maximera värdet på sitt eget kapital.

Argumentation genomsyras i grund och botten av de tankar som Adam Smith gav uttryck för över 200 år sedan i sitt magnum opus.¹⁹⁷ Att individen i ett agerande utifrån sitt egenintresse, leds av en osynlig hand, som lyfter hela samhället till välstånd, trots att individen i sitt handlande inte syftade till detta.¹⁹⁸

Vinstsyftets betydelse för marknaden lyfts av Skog, som hävdar att det finns en risk att alternativa bolagssyften kommer vilseleda den bästa kapitalallokeringen.¹⁹⁹ Skog betonar att kapitalmarknaden är central i den ekonomiska processen att investera i nya och effektivare produktionsmetoder för att förbättra medborgarnas livskvalité.²⁰⁰ På kapitalmarknaden styrs kapital till lovande investeringsprojekt. En förutsättning för att detta ska fungera är enligt Skog att företagen strävar efter att maximera värdet på sitt eget kapital, det vill säga att de drivs med vinstsyfte. Utan denna skulle kapitalallokeringen på aktie marknaden inte fungera optimalt.²⁰¹ I stället menar Skog att företag bör åläggas krav kring miljö och sociala åtaganden genom social lagstiftning där företag förpliktigas erbjuda goda anställningsförhållanden, samt ansvarstagande miljöåtgärder.

Vidare betonar aktieägarmodellen att ledningen agerar som agent åt sin uppdragsgivare, aktieägarna, som beskrivs i principal agentteorin.²⁰² Ledningen ansvarar därmed primärt för det uppdrag som aktieägarna givit dem, vilket i de flesta fall är vinst i någon utsträckning. Vid bedömningen av hur väl ledningen utför sitt arbete är ett klart definierat mål som vinst tacksamt som utvärderingskriterium.

I det fall ledningen åläggs att beakta andra syften än vinst, skulle detta få innebörden att ledningen spenderar någon annans pengar i ett syfte av hållbarhetskaraktär. Ledningen upphör i den stund att agera som agent åt aktieägarna. Frågan uppstår då varför aktieägarna ska ge ledningen fortsatt mandat att leda bolaget eller varför de överhuvudtaget ska tillskjuta riskkapital.

Skog betonar, likt Friedman, vikten av vinst som utvärderingskriterium. En styrelse som utvärderas utifrån flera syftesbestämningar hade alltid kunnat

¹⁹⁷ Se Smith (1976).

¹⁹⁸ Se Smith (1976) s. 475; Samuelsson (2005) s. 471.

¹⁹⁹ Se Skog (2015) s. 17.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Se Friedman (1970).

hävda att ett misslyckande att uppnå ett mål för ett särskilt syfte beror på att andra syften prioriterats.²⁰³ Följaktligen skulle en utvärdering av styrelsens arbete bli omöjligt och därmed hade inte heller styrelsen kunna ställas till ansvar för ett eventuellt bristfälligt utfört arbete.

En annan kritik gentemot multipla syften är att det skulle förvirra bolagsledningen.²⁰⁴ Att ålägga bolagsledningen så pass komplexa intresseavvägningar som socialt ansvar ger ingen garanti att de kommer kunna lösa dessa på ett ändamålsenligt sätt. Vid varje affärsbeslut kommer en mängd olika intressen vägas in. Närmare bestämt kommer någon intressent gynnas på bekostnad av en annan. Hur mycket kan de anställdas löner minskas för att plantera träd i Amazonas? Hur mycket kan priset på samhällsnyttiga varor ökas för att höja de anställdas löner? Det har framförts att intresseavvägningar av denna sort riskerar att förvirra bolagsledningen. Många syften blir därför inget syfte. Därmed ligger styrkan i ett mätbart syfte som vinst i att det är enkelt att utvärdera och även operationellt effektivt.

4.3 Intressentmodeller

Intressentmodeller, på engelska stakeholder theory, är ett alternativt synsätt på bolagsstyrning. Modellen utvecklades framförallt på senare delen av 1900-talet genom R. Edward Freemans arbete.²⁰⁵ Den gemensamma nämnaren för samtliga intressentmodeller är de förespråkar ett verksamhetsyfte som tar vara på fler intressenters rätt än enbart aktieägarna.²⁰⁶ Intressent definieras som alla grupper eller individer som kan påverka eller blir påverkade av bolagets verksamhet i dess strävan att uppnå verksamhetsyftet.²⁰⁷ Detta kan exempelvis vara arbetstagare i bolaget eller värdekedjan, individer drabbade av bolags miljöpåverkan och konsumenter.²⁰⁸

Till skillnad från den traditionella aktieägarmodellen, som premierar aktieägarna, tar intressentmodeller tillvara på samtliga utpekade intressenters intressen. Teorin stadgar att alla dessa spelar en central roll i bolagets framgång och har därför precis som aktieägare en investering, eller stake, i bolaget.

Den traditionella aktieägarmodellen bygger som sagt på tanken om aktieägare som residualtagare till vinsten i bolaget, det vill säga att de får ta del av den vinst som finns kvar efter att alla andra skulder och fordringar är betalade.

²⁰³ Se Skog (2015) s. 18.

²⁰⁴ Se Jensen (2002) s. 250.

²⁰⁵ Se Freeman (2010).

²⁰⁶ Se Bergström & Samuelsson (2021) s. 291.

²⁰⁷ Se Freeman (2010) s. 25.

²⁰⁸ Ibid.

Intressentmodeller ifrågasätter tanken om aktieägare som de enda residualtagarna.²⁰⁹

Med grund i en definition av residualtagare som en part som kan förvänta sig en belöning i det fall att ett företag går bra samtidigt som den tar en risk i någon utsträckning menar förespråkare för intressentmodeller att det finns fler residualtagare än bara aktieägare. Exempelvis de anställda som kan förvänta sig högre lön eller den lokala orten som kan förvänta sig investeringar i samhället från företaget (även välgörenhetsmässiga sådana). Samtidigt tar dessa också en risk i det fall företaget går dåligt eftersom de investerat humankapital.²¹⁰ Exempelvis kan en anställd i företaget förlora arbetet i det fall att företaget skulle gå sämre.

Förespråkare för intressentmodeller menar därför att det inte finns någon klart normativ grund för i vilken intressents intresse bolaget ska styras. Följaktligen måste en balans mellan olika intressenters intressen finnas för att uppnå den bästa möjliga effekten för samhället.²¹¹

Intressentmodeller anser därför att alla intressenters intressen ska beaktas vid beslutsfattandet i ett aktiebolag och inte enbart vinst. Bolag ska således avhålla sig från vinstmaximerande handlingar i de fall där andra intressenter kan tänkas missgynnas. Modellerna motsätter sig därför aktieägarpremiering, som pekas ut som den faktor som medför en negativ effekt för samhället.²¹² Speciellt eftersom denna aktieägarpremiering medför att andra intressenters missgynnas.

En för debatten intressant iakttagelse om aktieägarpremiering görs av Sjäfjell, som pekar ut aktieägarpremiering som en social norm och inte bara en legal norm.²¹³ Likt många av sina opponenter menar hon att rådande vinstsyfte med premiering av aktieägare faktiskt tillåter hållbart företagande.²¹⁴ Som exempel ges sec. 172 i den brittiska aktiebolagen, där det stadgas att andra intressen än vinst bör beaktas.²¹⁵ Dock särskiljer sig Sjäfjell när hon vidareutvecklar och menar att detta inte är tillräckligt, eftersom bolagsledningar trots möjligheten att beakta andra intressen än vinst, inte gör det. Anledningen till detta är aktieägarpremiering, som trots att det inte är en legal norm får genomslag eftersom den utgör en stark social norm.²¹⁶

²⁰⁹ Se Sjäfjell (2009) s. 86

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Se Sjäfjell (2009) s. 101.

²¹² Se Sjäfjell m.fl. (2015) s. 145.

²¹³ Se Sjäfjell m.fl. (2015) s. 83—85.

²¹⁴ Se Sjäfjell m.fl. (2015) s. 88.

²¹⁵ Se dock Skog (2015) s. 17 som menar att det överordnade syftet fortfarande är vinst med hänvisning till lagens förarbete.

²¹⁶ Se Sjäfjell m.fl. (2015) s. 88. Jfr. även Deakin (2005) s. 16.

De ödesdigra effekterna av aktieägarpremiering måste därför mildras. Den primära konsekvensen av premieringen är ett kortsiktig tänkande, kallat kvartalskapitalism, där enbart kortsiktig vinst för aktieägarna premieras.²¹⁷ Sjäffjell menar att detta för med sig förödande konsekvenser för andra intressenter i bolaget, exempelvis klimatet, eftersom dessa åsidosätts till förmån för kortsiktig vinst.²¹⁸ Andra intressenter som också nämns är långsiktiga aktieägare och företagets anställda, egna medarbetare såväl som arbetare i värdekedjor. Kvartalskapitalism har därför enligt Sjäffjell förgiftat bolag och förvandlat aktiebolag till ”a simplistic engine of destruction”.²¹⁹

Sjäffjell motsätter sig därav argumentet om att aktieägare tillgodoser samhällets intresse genom att tillgodose sitt egenintresse. Intressekonflikter mellan aktieägare och andra intressenter i bolaget är oundvikliga när ett bolag strävar efter vinstmaximering.²²⁰

På samma tema har Hart och Zingales kritiserat Friedmans uppfattning om att individens egenintresse gynnar samhället i sin helhet. Kritiken grundar sig i att Friedmans argument förutsätter en perfekt marknad.²²¹ I ett samhälle där lagstiftaren är förutseende nog att lagstifta om alla möjliga externaliteter fungerar logiken, eftersom företag inte har möjlighet att missgynna andra intressenter. Förekomsten av marknadsmisslyckanden visar dock att marknaden inte är perfekt, vilket innebär att företag i stället för att bidra till samhällets välfärd i sin strävan efter vinst, kan missgynna andra intressenter.

Det kan tilläggas att Sjäffjell även bemöter den traditionella aktieägarmodellens argument för vinstsyftet, om att vinstmaximering är enkelt att kontrollera och därmed möjliggör att ställa ledningen till ansvar vid brott mot denna med att det är en överdrift av komplexiteten av beslutsfattande i ett företag. Vinstmaximering är redan ett vagt begrepp som eventuellt kan leda till mindre transparens och mindre kontroll av ledningen.²²²

4.4 Kommentarer

I min mening blir en av de tydligaste skiljelinjerna modellerna emellan synen på bolags externa påverkan på samhället. Medan förespråkare för den traditionella aktieägarmodellen framhäver egenintressets nytta för samhället i stort, menar den intressentbaserade modellen att detta egenintresse snarare förstör för samhället.

²¹⁷ Se Sjäffjell (2018) s. 7.

²¹⁸ Det svenska begreppet ”kvartalskapitalism” är i princip likställt med short-terminism.

²¹⁹ Se Sjäffjell (2018) s. 7.

²²⁰ Se Sjäffjell (2018) s. 5.

²²¹ Se Hart och Zingales (2017) s. 270.

²²² Se Sjäffjell (2009) s. 88.

Grunden i motsättningen, som Samuelsson också pekar ut, torde gå att finna i förekomsten av marknadsmisslyckanden.²²³ Som Samuelsson belyser bryter förekomsten av marknadsmisslyckanden sambandet mellan individuell och generell välfärd, vilket medför att Smiths resonemang om en osynlig hand som lyfter hela samhället till välfärd upphör att gälla.

Det är här, åtminstone i min mening, som grunden till den intressentbaserade-modellen och förändringen av ett monoteistiskt vinstsyfte finns. Genom att ändra i syftet och ålägga företag andra värden än vinst görs en ansats att lösa problematiken av att företag utnyttjar misslyckanden i lagstiftningen vilket möjliggör missgynnandet av andra intressenter.

Medan en förespråkare för den traditionella aktieägarmodellen hade framhävt vikten av att i stället stifta strängare lagar i sidolagsstiftning väljer den intressentbaserade att ändra i syftet. Vilket som är mest önskvärt avhålls från att kommenteras fram till analysen.²²⁴

²²³ Se Samuelsson (2005) s. 470.

²²⁴ Se avsnitt 6.2.

5 EU:s direktiv

5.1 Inledning

Detta avsnitt syftar till att presentera CSDD-direktivet och det bakomliggande lagstiftningsarbete som föregick det. Direktivet introducerar andra syften än vinst för bolagsledningen och är starkt inspirerad av intressentmodellen. Förslaget till direktiv står därmed i stark kontrast till den svenska syftesbestämmelsens som bygger på den traditionella aktieägarmodellen.

Själva kärnan i uppsatsens syfte är att med anledning av nämnda direktiv undersöka huruvida en förändring av verksamhetssyftet är önskvärd. Därför är en grundlig presentation av direktivet nödvändig. I presentationen kommer även det bakomliggande lagstiftningsarbetet presenteras för att visa de resonemang och motiv som föranlett direktivet. Detta kan sedan jämföras med de svenska resonemang som presenterades i avsnitt 2, där det resonerade att CSR-lagstiftning föll utanför det direkt aktiebolagsrättsliga området.

Direktivet reglerar, som namnet antyder, främst due-dilligence frågor. Dessa är också omdiskuterade men inte i närheten så kontroversiella som bestämmelserna om konkurrerande syften.²²⁵ Regleringen kring due-dilligence faller utanför ramen för den här uppsatsen frågeställning och kommer därför inte att beröras i det här kapitlet mer än nödvändigt. I stället fokuseras uteslutande på bestämmelserna i artikel 25 och 26 om företagsledningens aktsamhetsplikt som introducerar andra syften än vinst för företagsledningen. Även de anslutande bestämmelser till artikeln, samt en kort övergripande beskrivning av direktivet kommer också att redogöras för. Lagstiftningsprocessen och den efterföljande debatten kommer också att presenteras för att förklara motiven bakom regleringen och på vilka grunder den kritiserats.

Direktivet följer en ordinär lagstiftningsprocess vilket beskrivs i artikel 294 FEUF. Detta innebär att kommissionen lägger fram ett förslag för Europaparlamentet och Rådet. Dessa två instanser kan sedan godkänna eller neka förslaget. Förslaget läggs först fram till Europaparlamentet och sedan till Rådet.

Vid godkännande från båda instanser antages akten, vid nekande inleds förhandlingar mellan de tre parterna för att försöka nå en överenskommelse om rättsaktens lydelse. Just nu är det här som CSDD direktivet ligger i processen. Rådet har motsatt sig artikel 25 och 26 och framfört att de bör slopas helt,

²²⁵ Se exempelvis Paccès (2022) för en diskussion kring bestämmelserna rörande due diligence.

medan kommissionen och parlamentet är för ett antagande med nu gällande lydelse.²²⁶

5.2 Bakgrund

Den 23 februari 2022 publicerade kommissionen sitt förslag till direktiv om ”Corporate Sustainability Due Dilligence”.²²⁷ Förslaget bygger på två studier som lanserades 2020. En kring due dilligence vilket majoriteten av bestämmelserna kretsar kring och en om företagsledning aktsamhetsplikt, vilket utgör grunden för artikel 25 och 26 om styrelsens aktsamhetskrav som är föremål för uppsatsen. Studien om företagsledningens aktsamhetsplikt mottog synnerligen hård kritik från ett flertal olika aktörer.²²⁸ Kritiken riktade sig främst mot vad som beskrevs som en bristande förståelse för grundläggande bolagsrättsliga begrepp och kommer presenteras mer ingående i avsnitt 5:4:1. Detta resulterade i att förslaget kring företagslednings aktsamhet fick läggas på is, dock endast temporärt då man ändå valde att gå vidare med förslaget den 23 februari.²²⁹

Kritik har framförts mot att detta är en taktik för kommissionen att smyga in bestämmelser från den högt kritiserade directors duties-studie i ett direktiv som egentligen bygger på den mindre kontroversiella due dilligence-studien.²³⁰

23 mars publicerade europeiska rådet sin allmänna riktlinje till direktivet där de föreslog att artikel 25 och 26 skulle slopas helt.²³¹ Detta motiverades av den starka kritik från medlemsstater som anser att bestämmelsen underminerar redan befintliga, nationella regelverk om styrelseledamöters ansvar. Dessutom ansågs bestämmelsen potentiellt ge incitament till styrelseledamöter att inte agera i företagets bästa intresse.²³²

Den 1 juni 2023 antog parlamentet sin ställning angående CSDD-direktivet.²³³ Till skillnad från Rådet, men i linje med kommissionen, röstade Europaparlamentet för att artikel 25 och 26 ska antagas i enlighet med kommissionens förslag. Nästa steg i lagstiftningsprocessen blir därför för kommissionen, rådet och parlamentet att nå en kompromiss över en lydelse som alla tre parter kan acceptera.

²²⁶ Se Schmauch (2023) s. 176.

²²⁷ Se Förslag till Europaparlamentet och Rådets direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937.

²²⁸ Se avsnitt 5.4.2.

²²⁹ Se Schmauch (2023) s.177.

²³⁰ Se Hansen (2022).

²³¹ Se Rådets allmänna riktlinje, 15024/1/22.

²³² Se Rådets allmänna riktlinje s. 10.

²³³ Se Europaparlamentets beslut, T9-0209/2023.

5.3 Artikel 25 och 26 om styrelseledamöters ansvar

Artikel 25 i kommissionens förslag har titeln ”Aktsamhetsplikt för medlemmar av företagets ledning” och följande lydelse:

- *1. Medlemsstaterna ska säkerställa att medlemmar av företagsledningen i de företag som avses i artikel 2.1, när de fullgör sin skyldighet att agera i företagets bästa intresse, beaktar konsekvenserna av sina beslut med avseende på hållbarhetsaspekter, däribland, i tillämpliga fall, mänskliga rättigheter, klimatförändringar och miljökonsekvenser, inbegripet på kort, medellång och lång sikt.*
- 2. Medlemsstaterna ska säkerställa att de lagar och andra författningar som reglerar situationer där medlemmar av företagsledningen åsidosatt sina skyldigheter också är tillämpliga med avseende på bestämmelserna i denna artikel.*

Artikeln introducerar därmed i sin första punkt tre alternativa syften för företagsledningen att ta hänsyn till samtidigt som de strävar efter att agera i företagets bästa intresse. Dessa tre är mänskliga rättigheter, klimatförändringar och miljökonsekvenser. Dessutom anges att syftena ska beaktas på kort, medellång och lång sikt, det vill säga alla tidshorisonter.

Efterföljande artikel 26 specificerar hur införandet och övervakningen av aktsamhetsplikten ska ske. Bestämmelsen har följande lydelse.

- *Medlemsstaterna ska säkerställa att medlemmar av ledningen i de företag som avses i artikel 2.1 ansvarar för att införa och övervaka de åtgärder för tillbörlig aktsamhet som avses i artikel 4, särskilt den policy för tillbörlig aktsamhet som avses i artikel 5, med vederbörlig hänsyn till relevanta synpunkter från berörda parter och det civila samhällets organisationer. Företagsledningen ska rapportera till styrelsen i detta avseende.*
- 2. Medlemsstaterna ska säkerställa att medlemmar av företagsledningen vidtar åtgärder för att anpassa företagsstrategin så att hänsyn tas till de faktiska och potentiella negativa effekter som identifierats i enlighet med artikel 6 och eventuella åtgärder som vidtagits i enlighet med artiklarna 7–9.*

I bestämmelsen hänvisas först till de företag som listas i artikel 2.1, det vill säga företag med i genomsnitt mer än 500 anställda och en global nettoomsättning på över 150 miljoner EUR.²³⁴ Således är det vid första anblick enbart relativt stora företag som omfattas.²³⁵

²³⁴ I artikel 2.1 b CSDD omfattas dessutom vissa ytterligare företag.

²³⁵ Se Sjäffell och Mähönen (2022). Detta omfattar de 13 000 största bolagen i Europa.

Vidare hänvisas även till artiklarna 4 och 5 där termen ”Tillbörlig aktsamhet” specificeras. Termen rör inte syftesbestämmelsen, men innefattar bland annat att företag ska upprätta policys och riktlinjer för att begränsa negativa effekter från sin verksamhet.²³⁶ Artiklarna 6, 7 och 8 rör inte heller syftesbestämmelsen direkt, utan relaterar också till de negativa effekter som företagsverksamhet kan ge upphov till och företagsledningars ansvar för dessa. Artikel 9 reglerar klagomålsförfarandet och stadgar i punkten 2 att medlemsstaterna ska säkerhetsställa att klagomål ska kunna lämnas in av 1. Personer drabbade av ett företags verksamhet 2. Fackföreningar och andra representanter för arbetstagare som arbetar i värdekedjan 3. Organisationer i samhället som är verksamma på områden som har koppling till den berörda värdekedjan.

Viktigt att poängtera vad gäller artikel 25 och 26 är att de intar en särställning gentemot resterande bestämmelser i direktivet.²³⁷ Detta grundas i ovan berörda diskussion angående att bestämmelserna härstammar från studien om hållbar bolagsstyrning, och inte studien om due dilligence i värdekedjan vilket resterande del av direktivet är byggt kring. Bestämmelserna är exempelvis inte kopplade till varken tillsyn, skadestånd och sanktioner.²³⁸ Det saknas överhuvudtaget en ansvarsbestämmelse kopplad till artikel 26 i direktivet.

Därför är det enbart enligt artikel 25 punkten 2 som ansvar till bestämmelsen kan bli aktuellt.²³⁹ Det vill säga genom att medlemsstaterna ska säkerhetsställa att de inhemska lagar som reglerar åsidosättande av skyldigheter också är tillämpliga på avsteg från artikel 25. Vid en styrelses brister relaterade till bestämmelserna som listas i artikel 26 kan ansvar inte utkrävas. Ansvar kommer därför enbart kunna utkrävas från nationella bestämmelser relaterade till artikel 25.

Eftersom det är fråga om ett direktiv och inte en förordning, blir därför effekten högst beroende på hur den svenske lagstiftaren väljer att införliva direktivet.²⁴⁰ Just nu går det endast att sia om hur lagstiftaren går till väga, men exempelvis hade bestämmelsen kunnat knytas till 29 kap. 1 § ABL om skadeståndsansvar för bolagets företrädare.

²³⁶ Se artikel 4 CSDD.

²³⁷ Se Schmauch (2022) s. 876.

²³⁸ Se Schmauch (2022) s. 877.

²³⁹ Se Schmauch (2023) s. 195.

²⁴⁰ Se artikel 288 FEUF 3 stycket.

5.4 Studien om företagsledamöters aktsamhetsplikt

5.4.1 Bakgrund

Studien som låg till grund för artikel 25 och 26, *Study on Directors' duties and sustainable corporate governance*, handlade främst om företagsledningens ansvar i ljuset av att bekämpa deras kortsiktiga tänkande.²⁴¹ I det här avsnittet kommer denna att redogöras för i syfte att visa motiven bakom lagstiftningen. Även den stora kritik den måttat kommer presenteras för att visa varför studien var så kontroversiell.

5.4.2 Studien

I juli 2020 presenterade kommissionens sitt initiativ till hållbar bolagsstyrning.²⁴² Förslaget till ett direktiv byggde i stort på en studie av Ernst and Young på uppdrag av kommissionen och avsåg reglera bland annat styrelsens ansvar.

Studien syftade till att identifiera orsakerna bakom kvartalskapitalism.²⁴³ I studien beskrivs fenomenet som ett överdrivet fokus från bolagsledningar på kortsiktig vinst i stället för att fokusera på långsiktig och hållbar vinst för bolaget.²⁴⁴ I sin tur ansågs det kortsiktiga vinstintresset leda till att klimat och mänskliga rättigheter åsidosätts för att maximera kortsiktig vinst för aktieägarna.

Vidare ämnade studien undersöka huruvida det existerande en korrelation mellan nuvarande regelverk och kvartalskapitalism. Studien avsåg även presentera lösningar på EU-nivå för att åtgärda eventuella brister som identifierats, för att möjliggöra ett uppfyllande av FN:s mål inom hållbar utveckling och målen utstakade i Parisavtalet.²⁴⁵

Resultatet av studien presenterade kvartalskapitalism som ett växande fenomen inom EU, vilket främst baserades på att utbetalade utdelningar ökat samtidigt som investeringar i R&D minskat.²⁴⁶ Kvartalskapitalism presenterades ha sin grund i marknadsageranden och existerande regelverk som främjar beteendet på bekostnad av långsiktigt och hållbart skapande av vinst. Mer specifikt pekar studien ut en rad olika faktorer som hämmar långsiktighet. Bland dessa nämns bland annat att ett bolags syfte tolkas kortsiktigt, press från

²⁴¹ Se European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers (2020), *Study on directors' duties and sustainable corporate governance: final report*. Publications office.

²⁴² Se Studien s. 1.

²⁴³ Se Studien avsnitt VI.

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Ibid.

investerare att maximera kortsiktig vinst, inget beaktande av andra intressenter än aktieägarna och slutligen att det inte finns krav på bolagsledningar att agera långsiktigt.

Nuvarande lagstiftning och reglering för bolagsstyrning ansågs därmed inte i tillräcklig grad lyfta långsiktiga intressen för bolag och inte heller beakta andra intressenter än aktieägare i bolag.²⁴⁷ Med grund i de allvarliga konsekvenser som kvartalskapitalismen medför för klimat och mänskliga rättigheter är det nödvändigt att EU agerar. Därför föreslog rapporten att reglering från unionen krävdes för att stödja övergången till ett mer hållbart företagsklimat. Förverkligandet av detta föreslogs ske genom tre övergripande punkter. Stärka bolagsledningens roll i strävan för långsiktighet, utkräva ansvar från styrelseledamöter att agera långsiktigt och även att främja bolagsstyrning som involverar fler intressenter än enbart aktieägare.

Förslaget mottog hård och synnerligen omfattande kritik från bland annat ledande bolagsrättsliga akademiker.²⁴⁸ För svenskt vidkommande kritiserade i princip samtliga ledande bolagsrättsliga akademiker förslaget. Kritiken riktade sig mot studien i sin helhet som beskrevs som partisk, och politiskt motiverad i sitt urval av litteratur.²⁴⁹ Studien beskrevs som vilseledande angående grundläggande bolagsrättsliga koncept, samt som bristande i sin förståelse för bolagsstyrning.²⁵⁰

Förslaget kritiserades även av kommissionen egna nämnd för lagstiftningskontroll.²⁵¹ Nämnden kan i viss mån liknas vid ett lagråd inom EU-lagstiftningsprocessen och har till uppgift att kvalitetssäkra kommissionens lagstiftningsarbete.²⁵² Nämnden granskar kommissionens lagstiftningar och kan yttra sig antingen positivt eller negativt. I förevarande fall blev utfallet negativt i nämndens yttrande den 5 maj med grund i framför allt fyra övergripande punkter.²⁵³ För det första anses problembeskrivning för vag i relation till problemets storlek och utveckling. Rapporten bevisar inte heller att europeiska bolag inte redan nu vidtar tillräckliga åtgärder i hållbarhetsfrågan.²⁵⁴

För det andra anges att lösningsförslagen som föreslås är för begränsade och reflekterar inte de tillgängliga medel som finns. Här betonas att en sådan

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ Se Hansen m.fl. (2020), i detta svar ingår bland annat ledande bolagsrättsliga akademiker som Johansson, Lidman, Samuelsson, Sjöberg, Skog och Stattin.

²⁴⁹ Se Hansen m.fl. (2020) s. 2.

²⁵⁰ Ibid.

²⁵¹ På engelska Regulatory Scrutiny Board.

²⁵² Se Europeiska kommissionen: Nämnden för lagstiftningskontroll, < https://commission.europa.eu/law/law-making-process/regulatory-scrutiny-board_sv >, besökt 2023-12-10.

²⁵³ Se Regulatory Scrutiny Board Opinion, Impact assessment / Sustainable Corporate Governance, Overall opinion, daterat 2021-05-05.

²⁵⁴ Se Nämndens åsikt i avdelning B.

radikal ändring av existerande bolagsstyrning som förslaget innebär, bör för-
anleda en större verktygslåda av åtgärder för medlemsstaterna vid implemen-
teringen.²⁵⁵

För det tredje anses proportionalitetsbedömningen var otillräcklig. Kostnader
och fördelar specificeras inte tillräckligt i förslaget. Framför allt presenteras
inte sambandet mellan de föreslagna åtgärderna i initiativet och effekterna
som förväntas uppnås. Dessutom framför nämnden att det bör specificeras
varför mindre ingripande åtgärder som frivilliga initiativ och annan lagstift-
ning inte är tillräckliga för att uppnå de utsatta målen. Slutligen anför näm-
nden även att rapporten inte heller integrerar olika intressenters intressen till-
räckligt.²⁵⁶

Förslaget kritiserades även av flera NGO:s, fast på andra grunder.²⁵⁷ Dessa
var framför allt missnöjda med att kommissionen inte valt att omfatta fler
bolag i direktivet. Särskilt eftersom det nuvarande omfånget av företag är
kraftigt nedbantat från den ursprungliga ambitionen.²⁵⁸

Kommissionen reviderade förslaget och återkom i oktober 2021, men näm-
nden vidhöll sin kritik även här och lämnade återigen ett negativt besked.²⁵⁹
Detta resulterade i att kommissionen temporärt fick lägga initiativet på is. I
stället buntades initiativet senare ihop med ett lagstiftningsinitiativ om till-
börlig aktsamhet i bolags värdekedjor, vilket nu utgör CSDD-direktivet.

I preamblen till direktivet motiverar kommissionen sitt val av att gå vidare
med direktivet med dess stora politiska betydelse, speciellt för den europeiska
gröna givens.²⁶⁰ Det anges dessutom att det finns ett brådskande behov av åtgärder
för omställningen till ett mer hållbart samhälle, samt att hänsyn tagits
till nämndens kritik.

5.5 Debatt i doktrin

5.5.1 Beate Sjøfjell

En förespråkare för intressentmodellen som också varit aktiv i debatten kring
CSDD är Professor Beate Sjøfjell, verksam vid Oslos universitet. Sjøfjell har
redan tidigare föreslagit en övergripande förändring av aktiebolags syfte på

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Ibid.

²⁵⁷ Se Strand (2022) s. 10.

²⁵⁸ Se Schmauch (2023) s. 178.

²⁵⁹ Se Regulatory Scrutiny Board Opinion, Impact assessment / Sustainable Corporate Governance, Overall 2nd opinion, 2021-11-26.

²⁶⁰ Se Direktivet s. 22.

EU-nivå.²⁶¹ Till att börja med ska det konstaterats att Sjäffjell varit kritisk till flera delar av direktivet. Bland annat att direktivet inte tydligare betonar hållbarhet, begreppet definieras inte på någon vetenskaplig grund i direktivet. Hon är däremot positivt inställd till direktivet i sin helhet, framför allt integreringen av hållbarhet som en handlingsplikt för styrelsen.²⁶²

Sjäffjell motsätter sig idén om aktieägarpremiering, samt den falska dikotomin som hon menar uppkommit i aktiebolagsrättslig doktrin mellan aktieägarpremiering och intressentpremiering.²⁶³ Dikotomin menar hon är skadlig för debatten och är något som används av förespråkare för aktieägarmodellen för att vidmakthålla deras syn, bland annat i debatten kring CSDD-direktivet.²⁶⁴ För att utveckla använder förespråkare för aktieägarmodellen dikotomin i en halmdockeargumentation för att visa på orimligheten med intressentmodellen. Genom att beskriva en rigid intressentmodell som det enda alternativet till den traditionella aktieägarmodellen motiveras ett vidmakthållande av rådande aktieägarmodell.

5.5.2 Jesper Lau Hansen

I debatten kring EU:s direktiv har Professor Jesper Lau Hansen haft en framträdande roll som förespråkare för den traditionella aktieägarmodellen. Hansen är professor i vid Köpenhamns Universitet. Framför allt har han stått i spetsen av den grupp bolagsrättsliga akademiker som varit kritiska gentemot EU:s direktiv och även fört debatten i doktrin mot Sjäffjell.²⁶⁵

I kritiken menar Hansen att aktieägare är residualtagare till eventuell vinst i bolaget och bär därför störst risk, men med obegränsad uppsida.²⁶⁶ Eftersom aktieägare är residualtagare till vinsten är det också i deras intresse att bolaget använder sina resurser så effektivt som möjligt.²⁶⁷ Detta står också i linje med samhällets intresse eftersom samhället främjas av att jordens resurser används så sparsamt som möjligt.²⁶⁸ Konkurrens mellan företag gynnar klimatet eftersom denna leder till en strävan att kontinuerligt sträva efter effektivitetsförbättringar. Vinstmaximering är därför enligt Hansen en bekräftelse på behovet för företag att använda sina resurser så effektivt som möjligt. Eftersom det står i aktieägarnas intresse som residualtagare att bolaget använder sina resurser så effektivt som möjligt är de också väl positionerade att kontrollera att ledningen uppfyller detta.

²⁶¹ Se Sjäffjell (2021) s. 11.

²⁶² Se Sjäffjell och Mähönen (2022).

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Se Hansen m.fl. (2020); Hansen m.fl. (2022).

²⁶⁶ Se Hansen m.fl. (2020) s. 10.

²⁶⁷ Se Hansen m.fl. (2020) s. 11.

²⁶⁸ Ibid.

Hansen håller inte med om att aktieägarpremiering skulle medföra kortsiktig kvartalskapitalism för bolag.²⁶⁹ Exempelvis kan ett företag som vidtar åtgärder för att spara in på sina anställda till den grad att de behandlas dåligt räkna med försämrad kvalitet på varan de producerar.²⁷⁰ Likaså kan företag byta till förnybar energi från fossila källor till en kortsiktig förlust eftersom det medför långsiktig vinst eller för att bytet uppskattas av kunder och leder till ökad försäljning gör det enklare att attrahera kompetent personal.

5.6 Kommentar

Debatten kring direktivet är mer eller mindre än repetition av de tankar och argument som framfördes i kapitel 4 av respektive sidor. Därför behöver debatten inte kommenteras nämnvärt, däremot förtjänar lagstiftningsprocessen några ord.

Att i princip samtliga bolagsrättsliga akademiker i Sverige reagerade så pass starkt gentemot studien som föranledde direktivet är anmärkningsvärt. Även internationellt mötte studien som bekant en överväldigande kritik. Att kategoriskt avfärda den som en halmdockeargumentation är i min mening fel.

Med ett så pass undermåligt underlag riskerar snarare direktivet att utgöra en påpasslig halmdocka för varje kritiker av intressentmodellen som får möjlighet att skjuta ner direktivet och visa på de brister de menar modellen har. Oaktat om detta är sant eller inte, hade det varit mer önskvärt med ett väl underbyggt förslag. Då hade direktivet kunnat mynna ut i en mer rättvis jämförelse mellan de båda aktieägarmodellerna.

Som nämnden för lagstiftningskontroll påpekar bevisar inte studien att stater inte redan idag vidtar tillräckliga åtgärder i sitt hållbarhetsarbete. Detta kan jämföras med Sverige där rådande lagstiftning ger beslutsfattare stort handlingsutrymme i sitt förverkligande av vinst, vilket möjliggör att bolag kan vidta hållbarhetsåtgärder inom ramen för vinst.

Således har bolag redan idag möjlighet att verka med respekt för andra intressenter. En annan sak är att de i vissa fall ändå avhåller från att göra det. Huruvida detta är på grund av aktieägarpremiering eller andra anledningar utvecklas vidare i nästa avsnitt.

²⁶⁹ Se även Lidman (2022).

²⁷⁰ Se Hansen m.fl. (2020) s. 12.

6 Sammanfattande kommentar och slutsats

6.1 Sammanfattning

I det här avsnittet sammanfattas materialet och de kommentarer som getts under uppsatsens gång. Därefter dras slutsatser för att kunna besvara uppsatsens frågeställning. Uppsatsen ämnade besvara vilka effekter som en syftesförändring medför, samt huruvida dessa effekter är önskvärda. För att kunna besvara huruvida effekterna är önskvärda kommer först i avsnitt 6.2 redogöras för vad som föranleder en förändring, i syfte att sätta avsikten med förändring i relation till de tänkta effekterna. Sedan beskrivs konsekvenserna av en syftesförändring samt huruvida dessa är önskvärda eller inte i avsnitt 6.3 för att besvara frågeställningen.

Utgångspunkten i debatten kring förändringen av syftesbestämmelsen är de bakomliggande aktieägarmodellerna. Medan den svenska syftesbestämmelsen, vinst in dubio, bygger på den traditionella aktieägarmodellen är direktivet i stället baserat på en intressentbaserad modell.

Den svenska modellen motiveras, vilket tydligt visas i de historiska motiven, av att vinstsyftet anges centralt för att aktiebolaget ska kunna uppfylla sin primära funktion. Att göra aktiebolaget till en för ekonomisk verksamhet ändamålsenlig företagsform, vilket i sin tur gynnar både de anställda och de allmänna. Detta är också en av den traditionella aktieägarmodellens största argumentationspunkter. Att individens strävan efter egennytta antas gynna samhället i stort. Tanken är som sagt sprungen ur Smiths magnum opus och får sägas vara en grundpelare i västerländska demokratier.

I stora bolag uppstår problematiken i form av informationsasymmetri som ger incitament till opportunistiskt beteende hos en bolagsledning, vilket illustreras av principal agentteorin. Tillåts en bolagsledning härja obehindrat sätts därför den ekonomiska rationaliteten ur spel och i stället för att samhället lyfts till välstånd genom effektivitetsförbättringar och innovation gynnas i stället ett fåtal i bolagsledningarna.

Därför är det centralt med någon form av övervakning, vilket enligt gällande sker av aktieägarna. Genom prospektet av en obegränsad uppsida ifall företaget går bra, motiverar dessa kontroller bolagsledningen att följa vinstmaximerande handlingar.

Direktivet, som influerats av intressentmodellen, introducerar miljö och mänskliga rättigheter, som något som beslutsfattare i bolag ska ta hänsyn till. Till skillnad från den traditionella aktieägarmodellen menar man att

individens egenintresse bland annat leder till att andra intressenter missgynnas. Därför är det nödvändigt att reglera deras rätt i bolagets syfte.

Det som föranleder en förändring är framför allt det nödläge som klimatet och i förlängningen mänskligheten står inför. En stor bidragande faktor till klimatonödläget är företagens miljöpåverkan. Detta utgör en relevant kritik mot vinstsyftets nuvarande utformning. Vinstsyftet kan inte anses gynna samhället i sin helhet om det bidrar till att företag, i sin strävan efter vinst, exempelvis agerar miljöförstörande.

Kort sammanfattat utgör detta beskrivningen i tidigare kapitel. Som jag argumenterar för i avsnitt 4.4 är en av de tydliga skiljelinjerna synen på marknadsmisslyckanden. Medan den traditionella aktieägarmodellen förespråkar att sociala förpliktelser och begränsningar ska åläggas som sidorestriktioner inom exempelvis miljölagstiftning, menar i stället den intressentbaserade att detta löses genom förändring av syftet.

6.2 Varför förändring?

Som framställningen i kapitel 3 visar är vinstsyftet i svensk rätt utformat på sådant sätt att bolagsledningen har stort spelrum i sitt förverkligande av syftet. Detta medför att hänsyn till andra intressenter som miljö eller arbetstagare inte är oförenligt med rådande vinstsyfte, i vissa fall är det till och med nödvändigt.

Det kan därför vid första anblick te sig opåkallat med en förändring av syftet. Som påpekas i motiven till direktivet och av intressentmodellerna är det framför allt kortsiktigheten som vinstsyftet för med sig som innebär en negativ effekt för andra intressenter, i synnerhet miljön. Just därför föranleds en förändring.

Intressentmodellens främsta förtjänst är att peka ut problemen med rådande företagsklimat och de effekter de medför för miljön, men pekar enligt mig felaktigt ut vinstsyftet som anledningen till detta. Att de negativa effekterna skulle vara en konsekvens av kvartalskapitalism, som vinstmaximering bidrar till får anses vara långsökt. Långsiktig vinst är fundamentalt för att ett företag ska kunna verka under en längre period än ett fåtal år. I synnerhet vad gäller stora företag vittnar deras storlek och i många fall långvariga närvaro på marknaden om detta.

Med det sagt för nuvarande reglering inte bara med sig framgång för samhället. Det är oundvikligt att företag, i sin strävan efter vinstmaximering, i särskilda fall kommer missgynna särskilda intressenter, till förmån för vinst.

Jag anser dock att de negativa effekter som drabbar andra intressenter framför allt får tillskrivas opportunist. Med otillräckliga sidorestriktioner i form av exempelvis bristfällig miljölagstiftning öppnas dörren för detta

opportunistiska beteende. En förändring av syftet riskerar därför ha begränsad effekt på det ändamål som eftersträvas.

6.3 Konsekvenserna av en syftesförändring

Konsekvenserna av ett förändrat syfte är beroende av en rad olika faktorer. Bland annat hur den slutliga direktivtexten får sin lydelse, men också hur den svenska lagstiftaren väljer att implementera direktivet. Därför går det endast att spekulera i vilka effekterna kan tänkas bli. Efter överlämnande av denna brasklapp kan därför uppsatsens frågeställning besvaras.

Den första iakttagelsen som kan göras är att en förändring skulle leda till att styrelsens makt skulle öka markant. Som en konsekvens av multipla syften skulle styrelsens arbete bli svårare att utvärdera. För att illustrera detta kan ett hypotetiskt scenario med en elbillstillverkare som står inför att teckna kollektivavtal användas.

I scenariot står styrelsen inför en rad olika alternativ och ska enligt artikel 25 beakta vinst, hållbarhet och mänskliga rättigheter på alla tidshorisonter. Ett alternativ är att de kan teckna kollektivavtal och förbättra villkoren för sina anställda. Som en följd minskar vinsten i bolaget, vilket visserligen kan mitigeras genom att man ökar priset på sina elbilar. Denna åtgärd skulle dock rimligen innebära att färre miljövänliga bilar säljs, vilket i sin tur är dåligt för klimatet.

Således står bolagsledningen inför en intresseavvägning där samtliga handlingsalternativ i viss mån gynnar någon intressent, samtidigt som det missgynnar en annan.

I min mening är den här intresseavvägningen så pass komplex, att det inte finns någon garanti för att ledningen väljer det optimala beslutet. Dessutom kan konstateras att oavsett vad bolagsledningen väljer, kommer deras val att kunna motiveras utifrån något syfte.²⁷¹ En missnöjd aktieägare kommer därför få svårigheter att klandra ett beslut, styrelsen blir därför svårare att ställa till svars.

Detta leder i sin tur till att aktieägarskyddet, och i synnerhet minoritetsskyddet urholkas. När styrelsen blir svårare att kontrollera uppstår möjlighet till opportunistiskt beteende, som principal agentteorin visar. Genom att styrelsen blir svårare att klandra blir de också svårare att kontrollera. Utan hotet om sanktioner skapas i min mening möjligheter till opportunistiskt beteende.

Det är framför allt minoritetsaktieägare som drabbas av detta, men även större. En större aktieägare kommer i större utsträckning kunna bevaka sin

²⁷¹ Detta baseras på antagandet att ett uppenbarhetsrekvisit tillämpas även vid multipla syften.

rätt på bolagsstämman och därmed avsätta en styrelse som denne är missnöjd med. För en mindre aktieägare krävs i stället att denne samlar ihop en koalition av andra ägare för att kunna nå erforderlig majoritet, vilket givetvis är betydligt svårare.

Vidare kan man likt Skog spekulera kring huruvida likviditeten och effektiviteten på marknaden skulle minska. Som bekant tar aktieägarna som residu-
altagare störst risk eftersom de endast får betalt när alla andra förpliktelser i bolaget är betalda. Dessutom är deras rätt till ersättning helt beroende av bolagets resultat. Här spelar vinstsyftet givetvis en central roll, då den utgör en säkerhet för investerarna att bolagsledningen hela tiden arbetar med syftet att maximera värdet på bolagets egna kapital.

Utan denna garanti ökar risken för satsat kapital avsevärt. Speciellt för minoritetsägare, eftersom de jämfört med större aktieägare inte har lika stor möjlighet att beakta sin rätt på stämman. Frågan är då huruvida potentiella investerare skulle vara lika benägna att satsa sitt kapital. Det går inte att med säkerhet uttala sig om effekten på riskviljan, men jag vågar påstå att den i vart fall inte skulle öka.

När styrelsen kan divergera från agentens uppdrag riskerar även effektiviteten på marknaden att bli lidande. Som resoneras i kapitel 3 och 4 motiverades aktieägarnas prioriterade ställningen av marknadsekonomiska tankar. Genom att bolaget drivs i aktieägarnas intresse, det vill säga vinst, kommer bolaget sträva efter effektivitetsförbättringar och innovation för att uppnå konkurrensfördelar gentemot konkurrenter och därmed generera vinst. För att detta ska fungera optimalt krävs dock att kapitalet används så effektivt som möjligt och inte hanteras rundhänt. I min mening kan vinstsyftets betydelse i detta hänseende inte underskattas. Det är framför allt detta som föranleder den kontroll som möjliggör en kontroll av bolagsledningen att vara så effektiv som möjlig.

Slutligen bör även tilläggas att det inte finns någon garanti en bolagsledning i större utsträckning än nu kommer att tillvarata på andra intressenters intressen. Med ökad makt får de förvisso större möjlighet att tillvarata deras intressen, men samtidigt också större möjlighet än innan att ignorera dem.

För att besvara frågeställningen, huruvida en syftesförändring är önskvärd, blir därför svaret nekande.

6.4 Avslutande ord

Den stora konsekvensen som direktivet innebär är därmed en maktförskjutning i svenska aktiebolag där makt flyttas till bolagsledningen, vilket i sin tur medför en rad risker.

Det tyngst vägande argumentet för ett vidhållande av de lege lata är framför allt aktiebolagets centrala roll i samhällets framgång, vilket möjliggörs av vinstsyftet. Vinstsyftets styrka ligger i att det är en objektiv mätbar grund. Den passar därför bra för att utvärdera en styrelses arbete. Således bidrar därför vinstsyftet till att aktiebolaget upprätthåller sin primära funktion, att göra aktiebolaget till en för samhället ändamålsenlig företagsform. Jag anser att aktiebolaget är en central del av nyckeln till samhällets välstånd och fyller därför en samhällsviktig komponent. Att aktiebolaget ska kunna utgöra sin mest grundläggande funktion är därför centralt och vid en eventuell förändring bör tungt övervägande skäl föranleda en förändring.

I dagens prekära situation för samhället vad gäller klimatförändringar och de krav som det ställer på en omställning är det av största vikt att det finns en fungerande kapitalallokering där de mest lönsamma och gynnsamma projekten kan attrahera erforderligt kapital. Den gröna omställningen som nu sker kan i min mening till viss del liknas vid den omställning som samhället ställdes inför vid den industriella revolutionen. Centralt för den senares framgång var möjligheten att attrahera riskkapital.

För att den gröna omställningen framgångsrikt ska kunna ställa om samhället är en fungerande kapitalmarknad av största vikt, vilket det föreslagna direktivet riskerar att motverka.

Jag anser därav att konsekvenserna av en syftesförändring kommer vara negativa och inte de som föranlett förändringen. Därmed får det anses finnas goda skäl att låta rådande vinstsyfte fortsätta gälla.

Källförteckning

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1941:9 Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m.

SOU 1971:15 Förslag till aktiebolagslag m. m.

SOU 1992:83 Aktiebolagslagen och EG.

SOU 1995:44 Aktiebolagets organisation.

SOU 2004:47 Näringslivet och förtroendet.

Propositioner

Prop. 1847/48:56 Om aktiebolag.

Prop. 1895:6 Kongl. Maj:ts Nåd. Proposition N:o 6.

Prop. 1944:5 Kongl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om aktiebolag, m. m.

Prop. 1975:103 Om förslag till ny aktiebolagslag m.m.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.

Europeiska unionen

Europeiska rådet

Europeiska rådets allmänna riktlinje i ärende: Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV : om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937, 15024/1/22.

Europeiska kommissionen

European commission, Directorate-General for Justice and Consumers, *Study on directors' duties and sustainable corporate governance: final report. Publications office, 2020.*

Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV: om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937, KOM(2022) 71 slutlig.

Regulatory Scrutiny Board Opinion, Impact assessment/Sustainable Corporate Governance, 2021-05-05.

Regulatory Scrutiny Board Opinion, Impact assessment/Sustainable Corporate Governance, Overall 2nd opinion, SEC(2022) 95, 2021-11-26.

Europaparlamentet

T9-0209/2023, Europaparlamentets beslut om betänkande A9-0184/2023, 2023-06-01.

Litteratur

Adestam, Johan, Arvidsson, Niklas, *Associationsrättens grunder*, Studentlitteratur, Lund, 2023.

Andersson, Jan, *Om vinstutdelning från aktiebolag – En studie av aktiebolagsrättsliga skyddsregler*, Iustus Förlag AB, Uppsala, 1995.

Arvidsson, Niklas, *Aktieägaravtal – särskilt om besluts- och överlåtelsebindningar*, Thomson Reuters Professional, Stockholm, 2010.

Arvidsson, Niklas, Samuelsson, Per, 'Ett och annat om vinstsyftet, generalklausulen, företagsvärdering och likhetsprincipen', i: Lidman, Erik m.fl. (red.), *Festskrift till Rolf Skog*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2021, s. 123–135.

Bergström, Clas, Samuelsson, Per, *Aktiebolagets grundproblem*, uppl. 6, Norstedts Juridik, Stockholm, 2021.

Berle, Adolf, Means, Gardiner, *The Modern Corporation and Private Property*, The Macmillan Company, New York, 1939.

Dotevall, Rolf, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, uppl. 3, Wolters Kluwer Sverige AB, Stockholm, 2017.

Eklund, Karin, Stattin, Daniel, *Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt*, uppl. 3, Iustus förlag AB, Uppsala, 2021.

Freeman, R. Edward, *Strategic management: a stakeholder approach*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.

Frydinger, David, *Spelregler för hållbar affärsverksamhet: Lagar, kontrakt och moral*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2023.

Jensen, Michael C., *A theory of the firm: governance, residual claims, and organizational forms*, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 2000.

Johansson, Svante, *Bolagsstämma*, Juristförlaget JF AB, Stockholm, 1990.

Johansson, Svante, *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, uppl. 13, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2022.

Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, uppl. 2:1, Studentlitteratur AB, Lund, 2018.

Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*, uppl. 14, Iusté Aktiebolag, Uppsala, 2022.

Montgomery, Robert, *Om bolagskontraktet i 1734 års lag*, J. C. Frenckell & Son, Helsingfors, 1870.

Nial, Håkan, *Om aktiebolag*, uppl. 2, P.A Norstedt & Söners Förlag, Stockholm, 1948.

Ohlson, Göran, *Vikten av vinst*, Iustus förlag, Uppsala, 2012.

Samuelsson, Per, 'En essä om vinst som värde', i: Lindell-Frantz, Eva m.fl (red.), *Festskrift till Boel Flodgren*, Juristförlaget i Lund, Lund, 2011, s. 361-376.

Samuelsson, Per, 'Konkurrerande modeller för Bolagsstyrning', i: Nyström, Birgitta m.fl. (red.), *Liber Amicorum – Reinhold Fahlbeck*, Juristförlaget i Lund, Lund, 2005, s. 459–485.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – Ämne, material, metod, argumentation och språk*, uppl. 5, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2021.

Sandström, Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, uppl. 8, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2023.

Schmauch, Magnus, *Hållbarhetsreglerna på finansmarknaden: Upplysningskrav och taxonomi*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2023.

Sjåfjell, Beate, *Towards a sustainable European company law: a normative analysis of the objectives of EU law, with the Takeover Directive as a test case*, Kluwer Law International BV, Nederländerna, 2009.

Skog, Rolf, *Rodhes aktiebolagsrätt*, uppl. 27, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2023.

Smiciklas, Martin, *Associationsrättens grunder – Bolag, föreningar och stiftelser*, uppl. 3, Studentlitteratur AB, Lund, 2006.

Smith, Adam, Cannan, Edwin (red.), *An inquiry into the nature and causes of the Wealth of Nations*, The University of Chicago Press, Chicago, 1976.

Stattin, Daniel, *Aktiebolagets funktion*, Iustus förlag AB, Uppsala, 2021.

Stattin, Daniel, *Företagsstyrning: en studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning*, uppl. 2, Uppsala universitet, Uppsala, 2008.

Taxell, Lars-Erik, *Aktiebolagets organisation*, Åbo Akademis förlag, Åbo, 1988.

Åhman, Ola, *Behörighet och Befogenhet i Aktiebolaget*, Iustus förlag AB, Uppsala, 1997.

Östberg, Jessica, 'Några tankar kring aktiebolagets vinstsyfte', i: Andersson, Jan m.fl. (red), *Vänbok till Anders Lagerstedt – Studier i associationsrätt och förmögenhetsrätt*, Jure Förlag AB, 2020, s. 209–230.

Artiklar

Deakin, Simon, 'The Coming Transformation of Shareholder Value', *Corporate Governance: An International Review*, Volume 13, Issue 1, s. 11-18, 2005.

Franks, Julian R., Mayer, Colin, 'Ownership and Control of German corporations', *SSRN*, 2000.

Friedman, Milton, 'A Friedman doctrine—The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits', *The New York Times*, 1970.

Frydlinger, David, 'Vad är hållbarhetsjuridik?', *SvJT*, s. 907–927, 2023.

Hansen, Jesper Lau, 'Unsustainable Sustainability', *Oxford Business Law Blog*, 2022.

Hansen, Jesper Lau m.fl., 'Response to the Proposal for a Directive on Corporate Sustainability Due Dilligence by Nordic and Baltic Company Law Scholars', *LSN Research Paper Series*, No. 20-12, 2020.

Hansen, Jesper Lau m.fl., 'Response to the Proposed Corporate Sustainability Due Dilligence Directive by Nordic and Baltic Company Law Scholars', *LSN Research Paper Series*, No. 22-01, 2022.

Hart, Oliver, Zingales, Luigi, 'Companies Should Maximize Shareholder Welfare Not Market Value', *Journal of Law, Finance and Accounting*, No. 2 s. 247—274, 2017.

Jensen, Michael C., 'Value maximization, stakeholder theory, and the corporate objective function', *Business Ethics Quarterly*, Vol 12, No. 2, s. 235–256, 2002.

Lidman, Erik, 'The role of corporate governance in sustainability and why the Commission's CSDD proposal might do more harm than good', *Oxford Business Law Blog*, 2022.

Paccès, Alessio M. , 'Supply Chain Liability in the Corporate Sustainability Due Diligence Directive Proposal', *Oxford Business Law Blog*, 2022.

Samuelsson, Per, 'Om rättsekonominns uppkomst och inverkan på den aktiebolagsrättsliga forskningen', *SvJT*, s. 528–552, 1997.

Schmauch, Magnus, 'CSDD – Kommissionens förslag till direktiv om företagens due dilligence-ansvar i hållbarhetsfrågor', *SvJT*, s. 855–884, 2022.

Sjåfjell, Beate, 'Dismantling the Legal Myth of Shareholder Primacy: The Corporation as a Sustainable Market Actor', *LSN Research Paper Series*, no. 16-20, 2018.

Sjåfjell, Beate, 'Reforming EU Company Law to Secure the Future of European Business', *LSN Research Paper Series*, 2021.

Sjåfjell Beate, Johnston, Andrew, Anker-Sörensen, Linn, Millon, David, 'Shareholder primacy: the main barrier to sustainable companies', *Cambridge University Press*, s. 79-147, 2015.

Sjåfjell, Beate och Mähönen, Jukka, 'Corporate Purpose and the EU Corporate Sustainability Due Dilligence Proposal', *Oxford Business Law Blog*, 2022.

Skog, Rolf, 'Om betydelsen av vinstsyftet i aktiebolagslagen', *SvJT*, s. 11–19, 2015.

Smiciklas, Martin, 'Aktiebolagsrättens utveckling', *SvJT*, s. 39–56, 1989.

Strand, Therese, 'European Sustainable Due Dilligence – a comment', *NTS*, Nr. 2, s. 1-14, 2022.

Elektroniska källor

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per, Aktiebolagslag (2005:551), 1 kap. 2 §, Lexino, 2019-07-02 (JUNO).

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per, Aktiebolagslag (2005:551), 3 kap. 1 §, Lexino, 2019-07-02 (JUNO).

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per, Aktiebolagslag (2005:551), 8 kap. 4 §, Lexino, 2019-07-01 (JUNO).

Nerep, Erik, Adestam, Johan, Samuelsson, Per, Aktiebolagslag (2005:551), 29 kap. 1 §, Lexino, 2021-09-01 (JUNO).

Nerep, Erik, Samuelsson, Per, Adestam, Johan, Aktiebolagslag (2005:551), 17 kap. 5 §, Lexino, 2021-07-01 (JUNO).

Nämnden för lagstiftningskontroll: Om nämnden för lagstiftningskontroll och dess uppgift, verksamhet, medlemmar, rapporter och regler, <
<https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=757114096124124124082095001009093023030092050084043069014030069120089112098115069110018011103047026000040101127125089000123120045037034011050080086081067101092083007063022004068113064006006110023117082066119028078016118117125030067081074027120124001086&EXT=pdf&INDEX=TRUE>>, besökt 2023-12-10.

Samuelsson, Per, Aktiebolagslag (2005:551), kommentar till rubrik ”Aktiebolagslag”, Karnov, (JUNO), besökt 2023-12-11.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1987 s. 394

NJA 2013 s. 145

Övriga domstolar

T 9311-11